

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата вносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1.75 руб.

Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Микола Троцький.**

Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.

Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 9.

Відень, 25-го лютого 1917.

Ч. 139

Зріст реакції в Росії.

Політична реакція в Росії зростає до давно небувалого ступня. Правительство Голіцина-Протопопова діяльно гуртує біля себе консервативні партії. В Державній Раді відбули ся зміни, що надають без сумніву перевагу реакційним партіям. Майже всі заіменовані в новім році члени Державної Ради належать до групи правих. Правительству більшість забезпечено приєднанням правої групи центра до групи правих: ся більшість числитиме до 108 супроти 85—87 членів лівого центра та безпартійних.

В Думі правительство також заходило ся утворити чорносотенний блок, який може мати тим більше значіння, що поступовий блок розбитий.

Не менше пильно дбає правительство і про зміцнення реакційних кругів та про ослаблення поступових верств громадянства. Найбільше пописуєть ся в сій області Протопопов. Ліберали недурно поборювали його з особливою ненавистю в Думі й пресі. З виконанням обовязків реакційного російського міністра Протопопов лучить акт особистої пімсти. Недавно ще, порівнюючи, він сам належав до партії, коли не кадетів, то в усякім разі октябристів. І з сею партією Протопопова виключено досить урочисто. На засіданню бюро центрального военнопромислового комітету під проводом А. Гучкова прочитано ряд документів, які ілюстрували відношення Протопопова до громадських організацій. Тут згадувало ся, що в початку січня він не дозволив на зїзд саратовських военнопромислових комітетів. Також відношення показав він і супроти курських военнопромислових комітетів, а робітничих представників московського комітету навіть просто заарештовано. Щодо останніх — вони на се цілком заслужили, бо повинні були-б бойкотувати військові організації царизму, як се зробили їх свідомійші товариші в багатьох інших містах. Але „патріотичні“ октябристи не стерпіли такого відношення члена своєї партії до громадянства й виключили міністра внутрішніх справ Протопопова з своєї партії за „очевидно вороже відношення до громадських організацій.“

Але се певно дуже мало вплинуло на Протопопова, а коли й вплинуло, то в зовсім небажанім для громадянства напрямі. А саме він виробив проект догляду за громадськими діячами, рідкий з огляду на свою відкриту безсоромність навіть в деспотичній Росії; відповідно до сього проекту поліція має особливо пильно доглядати за поїздками громадських діячів та політиків і докладно доносити, скільки їх та членів Державної Думи знаходиться в тім чи іншій місті.

До преси міністер внутрішніх справ відносить ся так само ворожо, як і до громадянства. Недавно він звернув ся до головних начальників петербурзької й московської воєнних округів, пропонуючи післати до розпорядимости воєнної

цензури урядників міністерства внутрішніх справ. Свою пропозицію Протопопов мотивував тим, що воєнні цензори не досить уважно цензурують пресу, напрям якої явно протиправительственный. По його думці урядники міністерства внутрішніх справ можуть бути цілком добрими цензорами та зможуть розібрати статі й замітки, написані езопівською мовою, які назверх виглядають цілком цензурно, а в дійсності містять злобні напади на правительство.

Похід правительства проти громадянства не обмежуєть ся столицями. Гніт урядового апарату на провінції відчуваєть ся значно тяжче ніж у столицях. Особливо дикі переслідування доводиться терпіти Україні, де громадську ворожнечу проти правительства збільшує національна ворожнеча.

Правительство стараєть ся здушити всяку самодіяльність громадянства, а разом з тим згуртувати та зміцнити чорносотенні організації. Значна частина земств на Україні застрашена урядовими переслідуваннями в такій мірі, що вони ледве можуть виконувати свої найважнійші завдання. В Києві напр. уряд признав шкідливим напрям навіть консервативної „Земської Газети“; на Катеринославщині заборонено земствам улаждувати народні читання; в Харківщині сумська земська управа така залякана, що її члени загалом боять ся зібрати ся і т. д.

Міські думи в найбільших українських містах знаходять ся в руках чорносотенців і дають важким тягарем на поступове громадянство міст. Про „поступовість“ київської міської управи в Савенками, Ревами, Розановими і т. інших писало ся у нас досить. Тепер пишуть з Одеси, що життє міста відбуваєть ся там під знаком „хап“, що складаєть ся з початкових літер назвиць трьох чорносотенних володарів міста — Харі, Ашкенази та Пелікана, які посилають своїх людей не лише до міської, а й до Державної Думи, грабують місто й вільно розвивають свою чорносотенну діяльність. В Ростові панують приятелі чорносотенного посла до Думи Замислового, в інших містах України не ліпше.

Старанійше ніж ранійше почало правительство піддержувати й чорносотенну пресу. Правда, чорносотенний „Кієв“, не зважаючи на урядову субсидію 7000 руб. та примусову передплату, перестав виходити, але в інших містах України, як мухомори по дощі, виростають нові чорносотенні шмати з більшими чи меншими урядовими субсидіями, зідраними з народу й примусовою передплатою. Так напр. в Кишиневі якийсь чорносотенний піп Чекан почав при діяльній заповомі духовенства видавати „Бесарабію“, в якій займаєть ся доносами й наклепами на іногородців і поступові круги населення. Подібні-ж видання почали виходити в деяких інших містах України.

Організацію чорносотенства й чорносотенної преси переводить правительство в таких великих розмірах і з такими грошовими видатками очевидно тому, що побоюється безпосереднього вибуху розрухів і готується до боротьби з близькою революцією. Вказують на це й гарячкові заходи правительства, а в першій мірі міністерства внутрішніх справ з Протопоповим на чолі, біля реорганізації поліції.

Переслідування українства нагадують також роки перед революцією 1905 р. В Катеринославі поліція замкнула українське товариство „Просвіту“, зруйнувала мирну, національно-культурну інституцію Українців, яка дбала лише про піднесення національно-культурного рівня поневоленого українського народу. Але в Катеринославі є українські організації, що проголосили рішучу боротьбу проти деспотичної Росії. Російські часописи принесли вістку, що в Одесі відбувся суд над 6 членами катеринославської організації української соціал-демократичної партії. Троє з них дістало 4 роки каторги, трьох виправдано; а скільки їх минуло рук російських жандармів і провадить сміливо боротьбу проти катів України? Можна думати, що їх немало, тим більше, що засуджені самі лише інтелігентні представники партії, в її робітничу масу поліція очевидно не була в силі дістати ся.

А в сій українській масі шириться рух, якого так боїться російське правительство та націоналісти.

М. Троцький.

Війна й українська справа.

(Уваги з приводу анкети).

Один з очевидних вислідів сеї всесвітньої війни у відношенню до української справи є той, що протягом війни та у звязку з нею признано нарешті її міжнародно-політичне значіння. Під сям оглядом ся війна безперечно є свого роду часовим рубіконом в історії відношення європейського світа до української проблеми. До її вибуху культурний світ, оскільки мав нагоду цікавитися чи реагувати якомсь на українську справу, робив се здебільшого зовсім теоретично й академічно.

А властиво навіть свого роду фільольоїчно з добре відомого й вельми поширеного становища: мова, чи нарід. Європа вірила в існування якоїсь літературної всеросійської „койне“ й тому дивила ся загалом на українські літературно-національні прямування яко на східно європейське видання провансальського руху. Його політичного, потенціального, величезного значіння, особливо-ж з огляду на будучу політику європейського континенту вона (з малими зрештою виймками: відомі німецькі дипломатичні проекти з XIX ст. щодо політичного полагодження українського питання) або не добачувала або свідомо нехтувала його. Лише незадовго перед війною се її відношення до української проблеми почало подекуди змінити ся. Європа почала нарешті розуміти, що Україна се щось більше ніж південний „провінціалізм“ царської держави, що остання завдячує своє могутнє, всесвітнє, міжнароднє значіння та свою господарську силу головно посіданню сього „мазепинського краю“, не маючи якого, лишила ся-б другорядною східно-європейською (московською) державою, без жадного контакту з Балканом (і Кавказом), отже без надії на здобуття своєї запевненої мрії — Царгороду та загалом без можливости своєї протитурецької експансії.

Словом, що Росія стала європейською великодержавою головно через прилучення України та що без неї (тому що посідання України уможливило їй потім загарбання Польщі з Литвою та Білорусю) вона чи не на завжди лишилася ся-б, як се зазначено, Московщиною.

Подекуди перед війною, а головно в часі сеї війни се потенціально політичне значіння української справи перейшло, так сказати-б, у кінетичний стан. Слушно тому зачислив її відомий шведський соціолог Челен (у своїй книжці „Політичні проблеми всесвітньої війни“) до най-

важніших геополітичних мотивів переживаного нами загального світового пожару. Царизм вже раніше спостеріг се майбутнє для нього дуже неприємне політичне значіння та можливі наслідки українських прямувань. Тому й спішив ся так загарбати східну Галичину, сей український піємонт, аби здихати ся злочасного „мазепинського“ привида.

При політичній конфігурації державних спілок в часі війни — українська справа стала ся, мовляв, природним союзником центральних держав. Органічне відношення між ними з огляду на протиросійські тенденції, як України, так і середньої Європи (не кажучи про Туреччину та подекуди й Балкан) такий очевидний і так докладно був з публіцистичного боку обговорений протягом війни, що було-б зайвим розяснювати його тут знову. До речі вистарчить лише зазначити, що доки Україна буде в московських ярмі, доти плян „Берлін-Багдад“ лишатиметь ся імпазантною мрією.

Визволення України та її державне усамостійнення не перечить також і політичним інтересам коаліції. Англії напр. (котра радо бачила-б деяке загальмування й обмеження царського заборчого „життєвого розмаху“) державно-політичні пляни щодо України (принаймні перед війною) усміхали ся. Як відомо, із закордонної публіцистики, англійська публіцистика одна з перших почала обговорювати українську справу в державно-політичній дусі.

Тепер під час війни, коли почвірно порозуміння щодо військової сили покляло всі свої надії на Росію, від нього, очевидно, зайво було-б очікувати зрозуміння або симпатії для самостійницьких прямувань українського народу, але згодом, коли опадуть хвилі воєнного запалу та пристрасти, — й серед його членів Українці безперечно матимуть прихильників своїх державно-самостійницьких бажань.

Війна викликала між иншим зацікавлення до одного моменту в українській справі. Маю на думці, так сказати-б, здатність до держави, (Staatsfähigkeit) або здатність управляти (Regierungsfähigkeit) українського національного руху, що в часі війни палко квестіюють українофоби й навіть свого роду „українофіли“ з польського табору, які Українцям віщують „смертний сон навіки“ (А. Брікнер), а поки що старають ся наробити як мога найбільше публіцистичного туману навкруги сього мало їм симпатичного питання, аби вкінці збаламутити європейську громадянську думку щодо нього та подекуди ослабити українофільську роботу з боку деяких німецьких прихильників Українців (проф. Рорбах), а рівночасно таким робом підготувати трохи ґрунт до узасаднення своїх національних і головно політичних претенсій щодо колишніх „провінцій“ Річи посполитої, заселених будім-то народами (Литовці, Білоруси й Українці), під національно-політичним оглядом ще аморфними, себто нездатними до самостійного державного існування, які тому вимагають досвідченого проводу й догляду, до котрого під кожним оглядом найбільше кваліфікованим кандидатом, розуміється ся, є Поляки. Колиб сторона, котра піднесла сей бік українського питання, не була очевидно пристрастно заінтересованою у спеціальному для себе вигіднім освітленню, сей спір був би свого роду політичною схолястиком. А вистарчало-б, скажемо, пригадати історію повстання балканських держав (Румунії, Греції, Сербії та Болгарії), аби зрозуміти всю його фактичну безглуздість.

Що Україна об'єктивно має матеріальні умови для своєї державної самостійности, се дуже вимовно доказав Кляйнов у відомій своїй розвідці „Das Problem der Ukraina“. Другий бік сеї справи, а саме ідеалістичні кваліфікації українського народу до державно-політичної самостійности, щодо яких Кляйнов ставить ся з деяким сумнівом, вельми переконуючо вияснив проф. Рорбах у своїх численних увагах і відчитах з приводу українського питання.

Хай отже скептичних „українофілів“ не болить голова задля того, як Українці потраплять самі господарювати у власній батьківщині. Українці мають для сього значно більше вдачі й позитивного досвіду (з Буковини та Гали-

чини), ніж мали поодинокі балканські народи, коли розпочинали своє самостійне державнополітичне життя. Вони обійдуться й без історичної „неньки“.

* * *

У зв'язку з війною є можливі отсі чотири комбінації щодо української справи: 1) стан зперед війни, 2) повне визволення всієї України та її державне усамостійнення, 3) частинне визволення російської України, 4) повна або частинна анексія австро-угорської України з боку Росії.

Розглянемо загально сі еventуальні можливості. Першу можна згори поминути яко майже зовсім неправдоподібну. Зрештою вона не спричинила б ніяких великих змін у фактичній положенню Українців. Другу, хоча й найбільш бажану зі становища українського народу яко вислів максимума його національно-політичних домагань, ледви чи здійснить теперішня війна. Принаймні її дотеперішній перебіг не управнює до такого роду припущень.

Правдоподібнішою та можливішою є третя комбінація, подекуди вже зреалізована війною, себто частинне визволення російської України. На сей випадок, на нашу думку, найраціональнішим було б злучення новоздобутих сих країн з дотеперішніми австро-угорськими українськими провінціями й відокремлення їх в державно-автономну одиницю, зв'язану з Австро-Угорщиною на зразок Фінляндії з Росією (розуміть ся, до погрому фінляндського автономізму). Про вигоди й користь фінляндського типу державно-краєвої автономії для українського народу та східно-європейських поневоленних народів, особливо малих, загалом ми докладно писали на сторінках сього журналу, а саме у вступнім розділі до нашої розвідки про Фінляндію та фінляндську справу. Тому тепер обмежуємо ся лише вище сказаним.

Остання комбінація так само мало правдоподібна, як перша, але викликає в декого обави щодо долі й будуччини українства на випадок її здійснення.

Щодо Росії Українці, очевидно, не можуть мати найменших ілюзій. Коли Росія почала сю війну, щоб загарбати український піємонт, як се прилюдно заявив свого часу Сазонов у Думі, то певно не зробила сього для того, щоб дати Українцям самостійність або принаймні якусь краєву й культурно-національну автономію, але щоб, поки час, знищити джерело української окремішности, а таким чином здихати ся раз на все грізного „мазепинського“ привида.

Перша окупація Галичини й Буковини вельми наглядно показала, які заміри має царизм щодо Українців. Теперішня окупація великої частини східної Галичини й Буковини так само показує, що царизм лишив ся вірним своему старому принципу: „не было, нѣтъ и быть не может“.

Ліберальні сюсюкання Мілюкова про культурно-національну й майже краєву автономію для України, якою будцім-то мають обдарувати московські поступовці Українців, коли сі повернуть до славянофільства та зречуть ся ганебно-зрадливого австро-германофільства, — се все „грушки на вербі“. А ліберальною дійсністю є струве-погодінська українофобія, що виливає бочки націоналістичної жовчі на „мазепинців“, і писання „Русск-ої Мысли“ „про Ероса в політиці“, „про великий московський і малий український націоналізм“ і про те, що на світі та в природі рацію побуту, розуміть ся, має лише велике!...

Але й колиб уся Україна опинила ся у царській ярмі, вона не пропаде. Навпаки: ново прилучені українські країни стали ся б могутнім джерелом творчої української праці та агітації для російської України. Піонірами сеї роботи були б сотки й тисячі тих, що повернули ся б до дому — усвідомленими Українцями — з австро-німецького полону.

Царизм марно старав ся б інтернувати їх на Сибірі, як марно інтернував там вже коло сто років „гидру революції“. Таким чином ані се найгірше з можливого злого не запропастило б української долі та справи.

У зв'язку з третьою можливістю є ще одна комбінація щодо української справи. А саме прилучення визволенних де-

яких українських країн до новозаложенної польської держави, котра має бути еventуально збільшена у східнім напрямі. Зрозуміло, що польська публіцистика, яка вже від початку війни підготовлювала ґрунт щодо сього, після 5 падоліста 1916 р. може пропагувати сю думку ще дужче та без мажоранств.

На нашу думку кожна така польсько-українська комбінація була б у теперішніх обставинах та з огляду на взаємний настрій, витворений сумним досвідом Галичини, однаково шкідлива для обох сторін і вигідна лише для царизму, котрий неминучу польсько-українську ворожнечу й суперечки використав би для поширення свого політичного впливу в сій новій державі. Сей експеримент був би небезпечний не лише для самостійности Польщі, але загрожував би опісля й безпечности центральної Європи. Національно-польський режим ледви чи був би прихильним для Українців, але подекуди мусів би з ними більше рахувати ся ніж у Галичині, бодай з огляду на грозу зі сходу. Передумовою сього останнього була б, очевидно, центрально-європейська орієнтація польської держави.

* * *

Війна кинула українську справу у вир міжнародного політичного життя, в океан всесвітніх прямувань. Українська справа розвиватиметь ся та зростатиме всупереч усім перешкодам і проти всіх гальмувань чи то з московського або польського боку, чи якогось иншого.

Самостійна та незалежна Україна се вже не мрія, але можлива будучина. Її здобудеть ся тим скорше, чим глибше вкорінить ся її потреба в душі українського загалу. Чудове італійське гасло „fara da se“ — витворимо із себе — мало б бути провідною зіркою та єдиною орієнтацією українських самостійницьких прямувань.

Н. В.

Про наші завдання по війні.

(Листи полоненого до своїх земляків).

III. Про особисте поведіння в громадському житті.

В попереднім нарисі зазначено, яке велике значіння в сучаснім людським житті має організація народу в різні політичні, економічні, культурно-просвітні й інші товариства й союзи. Се єдиний певний засіб у боротьбі поневоленних народів за визволення. Але не досить того, щоб тільки закласти десь на селі, чи деінде, політичну або якусь иншу організацію. Треба дуже пильнувати, щоб вона мала міцні підвалини, щоб усі члени тої організації поводили ся щиро й солідарно: один за всіх, всі за одного! На наше особисте поведіння в громадському житті треба звертати особливу увагу.

Трапляють ся такі випадки, що не вєпіє якась політична група або культурне товариство зорганізувати ся, а вже починають ся поміж членами всякі дрібні непорозуміння особистого характеру, які не мають рішуче ніякого зв'язку з громадськими справами або політичним світоглядом і шкідливо відбивають ся на всій діяльності організації, а то й служать причиною її передчасної смерті. Таких випадків досить зазнали вже й наші молоді організації, що повстали або повставали на Україні.

Досить бувало вибрати до комітету якоїсь політичної партії або до управи якогось товариства людину, яка мала поміж своїми товаришами по організаційній роботі особистих ворогів, вже починав ся з боку останніх похід проти вибраного товариша. Намагають ся очорнити його, як тільки можна. Розповсюджують всякі брехливі чутки, вигадують всякі „факти“, які „свідчили б“ про „нездатність“, „шкідливість“ і т. ин. вибраного товариша, щоб примусити його зрєкти ся наложених на нього організацією обов'язків. Такі „товариші“ не перебірають часто в способах боротьби й одночасно з особистим противником валять інституцію, забуваючи й інтереси організації та її завдання.

А в сільських, волосних або міщанських громадах така особиста боротьба се звичайне явище. По виборах починають ся порашунки поміж тими кандидатами, що провалили ся, й тими, кого вибрали. „Боротьба“ ведеть ся дуже гостро, а иноді доходить навіть до суду. При с'їм зовсім забувають про властиве призначінне урядів, ізза виборів до яких сварять ся. А наслідком усього того в тих громадах таке безладде й непорядки, що їх трудно й усунути.

Бувають у наших товариствах ще й такі випадки: більшість членів товариства переводить якусь ухвалу, але меншість не годить ся з нею, починає агітувати проти такої ухвали й проти більшости, бо комусь з членів меншости та ухвала не до вподоби. Виходять назверх особисті рахунки, приватні відносини поміж поодинокими товаришами й починають ся цілі скандали, які відбивають ся не тільки на тім товаристві чи громаді, а й загалом на цілім суспільно-національним життю.

Можна-б навести цілий ряд імен з наших таки власних відносин, як деякі одиниці в таку важну історичну хвилю для українського народу, як тепер, допинають свого всякими пашквілями й „разоблаченнями“ виключно на особистім ґрунті. Їх ніщо не обходить ані національна справа, ані політична етика, ані громадська карність, все їм байдуже. Вони хотять доїхати своїм ворогам, помстити ся за щось і роблять своє ганебне діло на користь наших національних ворогів. І так всюди і скрізь.

А доки так буде, не можна сподівати ся чогось гарного. Отже треба сеї сварні уникати. Кождий Українець завше мусить памятати, що він є частиною нації, яка творить цілість тільки тоді, коли поміж усіма її членами є в головнім солідарність і повна злагода. Кождий член організації мусить безумовно корити ся всім ухвалам більшости. Коли-ж він не згоджуєть ся, то має право вимагати нового перегляду тої справи і т. ин., але ні в яким разі не має права виступати так, щоб се шкодило діяльності товариства, партії чи цілої громади, не має отже жадного права нарушувати принципів організації й вносити внутрішні справи перед чужих людей. Коли така невжиточна людина цілком не годить ся з напрямом діяльності організації, вона може вийти з неї, але і в с'їм випадку способи боротьби против організації і її членів мусять також мати свої межі.

Загалом приватні відносини не повинні мати ніякого впливу на діяльність організації, а всякі непорозуміння поміж поодинокими членами, які виходять з громадської праці, мусять рішати ся товариським судом, а не вносити ся поза межі організації або поза межі національних чинників. Особливо про се треба памятати під час виборів чи то членів комітету якоїсь політичної партії, чи до управи якогось товариства, або гласних до городської думи та земства, депутатів міщанської управи, сільських старост і волосних старшин, а найголовніше — виборців і самих послів до Державної Думи.

Те саме треба сказати про відносини між ріжними товариствами, організаціями в спільних загальних справах. Напр. при виборах до Державної Думи. Близькі між собою організації мусять між собою порозумівати ся, заздалегідь мусять скликати спеціальні передвиборчі збори, на яких треба завше докладно вияснити, як саме стоїть справа з виборами: чи є надія самостійно провести своїх власних кандидатів, чи може загрожувати якась небезпека з боку противників, ворожих Українцям організацій. Коли нема ніякої небезпеки, проводити власних кандидатів, яких на тих же передвиборчих зборах і треба визначити більшістю голосів присутніх членів. Коли нема тої певности, що можна їх провести власними голосами, тоді поодинокі організації мусять входити в згоду поміж собою і виставляти спільних кандидатів.

Оповідчають ся напр. вибори сільського старости, волосного старшини, суддів, старости до міщанської управи, гласних городської думи, до повітового та губерньського земств, виборців від волости, дрібних і великих землевласників, міста, нарешті самих членів Державної Думи. В селі

або місті існує кілька всяких політичних українських організацій: соціально-демократична, радикальна й народно-демократична; московських або іншої народности: соціально-демократична, конституційно-демократична, „октябристська“, „Союз русскаго народа“ і т. ин. праві протинародні партії.

Українська соціально-демократична або радикальна чи народна партія, кожда зокрема, на своїх передвиборчих зборах і нарадах прийшли до висновку, що жадна з них не може провести своїх кандидатів. В такому випадку мусять дві або й усі три організації увійти в згоду поміж собою й виставити спільних кандидатів, на яких на виборах мусять голосувати члени всіх трьох організацій.

Коли-ж трапить ся десь так, що навіть усі три українські організації не матимуть чомусь змоги провести своїх спільних кандидатів, тоді вони всі разом або кожда зокрема можуть входити в порозумінне з демократичними партіями інших народностей. Вжеж в угоді мусить бути ясно зазначено, що спільні кандидати мусять боронити права всіх своїх виборців. Такі угоди роблять ся поміж виборцями тільки тоді, коли дійсно грозить небезпека з боку цілком ворожих організацій. Тоді всі поступові виборці об'єднують ся в блок, аби не допустити до того, щоб пройшов кандидат правих.

Кождий член тої організації, яка увійшла в таку угоду, мусить голосувати виключно на тих кандидатів, яких поставити ся за згодою всіх політичних партій. Нікому не вільно йти проти рішення національних організацій, нікому не вільно виставляти самозванчих кандидатур.

Коли члени всіх українських організацій, чи то політичних, чи економічних або культурно-просвітних, зрозуміють, що в організації й солідарности їхня сила; коли зрозуміють, яку шкоду чинять особисті самолюбні відносини поміж поодинокими людьми в громадським і товариським життю; коли зрозуміють, що в громадських справах, треба забувати на власні інтереси, а дбати про інтереси громади, — від того часу настануть кращі часи для праці на користь народу й рідного краю.

Ів. Павлюк.

Старі українські пісні про сусідство України з Московщиною.

Як Москва нищила наших чумаків і селян?

Так само, як кримські походи, винищив Українців також похід Москалів під генералом Мініхом в Молдавщину в 1739 р. І про се лишила ся память в нашім народі, бо ті чумаки, що вернули з Молдавщини, зложили таку пісню:

Похилились густі трави, де чумаки воли гнали;
Пожурились чумаченьки, як хури набрали.
Ой, в неділю пораненьку усі дзвони дзвонять,
Ой, там наші чумаченьки вози й воли гонять.
Чи тим та Молдава славна, що жовтії піски?
В Молдаву гнали шість пар волів, з Молдави йшли пішки!
Чи тим та Молдава славна, що крутії гори?
В Молдаву пішли в жупанах, а з Молдави голі! і т. д.

В 1757 р. Москалі били ся знову з Прусаками. Як всі війни, так і сю війну з Прусаками вела Москва коштом майна та крові Українців. Через Польщу й Литву пігнали тоді Москалі до Прусії вісім тисяч українських чумаків і погоничів. Вони всі вигнали майже до одного. Про отсе заховала ся така пісня:

Ой, поїхав чумаченько, поїхав за Десну,
Обіцяв ся вернути ся та на другу весну.
Ждала, ждала чорноброва, та й плакати стала:
Ой, якби я сива зауля, щоб я сизі крила мала,
То-б я ту превражу Москву кругом облітала,
То-б я свого миленького могилу пізнала.

Прилетіла-б я до гробу та й сказала-б „куку“ :

„Подай, подай, мій миленький, хоч правую руку!

— Ой, рад би я, моя мила, обидві подати,

— Насипано сирой землі, не можу підняти.

В 1757 р. царь пігнав до Пруссії десять тисяч гетьманців і п'ять тисяч слобідських козаків (з Харківщини). В роках 1760 до 1762 пігнав царь до Пруссії дві тисячі гетьманців. Під пруським містом Кістріном був дуже кривавий бій, в котрім Прусаци перебили майже всіх наших козаків разом з нашими чумаками й погоничами — 15 тисяч душ! Про різню під Кістріном наша народня пісня співає :

Ой, у городі, ой, у Кістріні

Бють ся Прусаци три дні три годині.

Та на четверту стало повертати,

Козацького трупу конем не зїждати!

В городі Кістріні річки криваві,

Козацькі, витязькі,

В половині із пруськими.

В городі Кістріні мости викладані

Толубцями козацькими,

В половині з московськими.

Ой, десь узяв ся сизокрилий орел

Та й узяв руку з козацького трупу

Та поніс він руку у чистеє поле...

Ой, ніс він у поле, ніс і у другеє,

А на третім полі став він спочивати;

Ой, та тую руку став же він клювати

Та став тую руку бити-побивати.

Стала тая рука к орлу промовляти :

— Та не клюй мене, сизокрилий орле,

— Скажу тобі усю щирю правду :

— Колиб сеє отець-мати знали,

— То вони би сеє тіло поховали,

— Та що суботоньки вони-б поминали,

— Що неділеньки панахиду наймали.

— А коли би сеє рідні брати знали,

— То вони би сеє тіло поминали.

— А коли би сеє рідні сестри знали,

— То вони би сеє тіло оплакали,

— Вони-б мене, як зозулї, обкували.

Як Москва вигубляла українське козацтво тяжкими роботами ?

Москві було мало того, що военними походами вигублювала наше козацтво й руйнувала наш народ. Щоб се козацтво до решти винищити, гнала його на різні роботи. Тоді укріпляли Москалі проти ворога свої границі, будували фортеці, копали у себе канали. Царь не хотів робити сього коштом свого московського народу. Він хотів все те зробити коштом України. Москва гнала наших людей на ті тяжкі роботи не лиш тому, щоб обезпечити Росію коштом України, але ще й тому, щоб наш народ, зруйнований тими роботами, легше було зломати під ярмо панщини та щоб вигубити наше козацтво, котре могло-б наш народ узяти в оборону.

Козаки й селяне мусіли йти на ті роботи з власними кіньми, з власними возами та з власними харчами. Коли ті бідні люде харчі вже прохарчували, коли їм коні й воли виздохали, коли їм одіж розлізла ся, коли вони видали вже останній гріш, коли тяжкі роботи й хвороби вже цілком обезсилили їх, Москалі не хотіли давати їм переміни. Москалі не хотіли пустити їх до дому, щоб на їх місце прийшли інші з свіжими силами, з свіжими кіньми й волами, з свіжими харчами та грішми. Москалі не давали їм також ні одежі, ні харчів, ні заплати, — а робили так тому, щоб усі ті козаки й селяне вигибали від тяжкої праці, від хоріб і з голоду. Тоді вже, як всі вигибали або ставали каліками, Москалі гнали на роботу свіжі тисячі українських козаків і селян. Ті свіжі так само вигибали, як і їх попередники. Кого вислали на „лінійю“ копати шанці або кого післали копати канали, сей був так якби на смерть засуджений.

Яка сила нашого народу мусіла при тих роботах вигинути, зміркуємо, коли прочитаємо, скільки вислано їх до деяких більших робіт. В 1716 р. вислано кільканадцять тисяч козацького війська з генеральним хорунжим Сулимою сипати „лінійю“ й копати канал від Волги до Дону. Те саме було в 1717 р. В 1722 р. пішло під Царицин над Волгу десять тисяч українських козаків. В році 1731 вислано під проводом київського полковника Антона Танського 20 тисяч козаків і 10 тисяч селян, отже 30 тисяч людей сипати шанці. В 1732 р. вислано над Орель 20 тисяч козаків і 10 тисяч селян під командою прилуцького полковника Галагана. В році 1733 лубенський полковник Данило Апостол мусів пігнати на „лінійні“ роботи над Орелю 20 тисяч козаків і стільки-ж селян.

На „лінійні“ роботи гнали козаків ще в роках 1737 до 1739, але не знаємо, яке було число тих нещасливців. Копати ладозький канал коло Петербурга пішло в 1721 р. 12 тисяч козаків під чернігівським полковником Подуботком, лубенським полковником Марковичем і генеральним хорунжим Сулимою. Сулима помер в дорозі. В році 1722 поїв туди-ж на Лядогу 12 тисяч козаків полтавський полковник Іван Черняк. Сі козаки робили в голоді і холоді днем і нічю, в неділю і в свято! Ще й московський бригадир велів їх по звів'єрски бити палицями. Козаки, працюючи в багнах, страшно хорували, але що їх недугами ніхто не журив ся, так вони гинули, як мухи. В живих не лишила ся навіть третина. Плата була дуже мала, але й сеї ніхто не платив їм, бо гріші крали московські команданти.

В 1722 р. пігнано над Каспійське море 10 тисяч українських козаків будувати фортецю над рікою Сулаком. В 1724 р. вислано туди-ж над Сулак дальших 10 тисяч. В р. 1725 вислано туди-ж дві тисячі козаків з Гетьманщини, а одну тисячку з Слобожанщини. Також в роках 1726 і 1729-ім вислано на Кавказ багато нашого народу до робіт. На Кавказі вигибло наших найбільше, бо там не тільки робота була найтяжша, але нищила їх спека, голод і повітре (жовта пропасниця і чума).

Як зрачуємо до купи тих, про котрих знаємо, що в різних часах ходили на ті роботи, то вийде, що було їх найменше триста тисяч душ! До дому вернула каліками найбільше третина. Що найменше двіста тисяч наших козаків погибло на чужині. Се лиш ті, що не погибли у війнах, лише при шанцях і каналах. Петербург цілий збудований на українських кістках.

Ті лінійні й канальні роботи не тільки вигублювали наше козацтво. Через них загинув також народ, що лишив ся в краю. Москалі гнали на роботи самих здорових і найдужчих. Вони мусіли забирати з собою коні й воли. На кожних взятих на роботу 10 людей мусів бути один власний кінь або пара волів з возом. На кожних 50 людей мусів бути їх власний плуг з волами, плугатирями й погоничами. Через те в краю не лишив ся майже ніхто, що мав би силу працювати. Не було кому, ні не було чим орати й сіяти. Як же посіяли, то вже не було кому жати. В додатку ті, що лишили ся вдома, чуючи, що їх козаки на лінійях загинують з голоду, мусіли їм з дому довозити харчі. Козаки на роботі загинували від тяжкої праці й недуг, а ті, що лишили ся вдома, гинули з голоду та тратили ся, довозячи їм в чужину харчі. Так то Москва нищила з розмислом наш український край!

Як Москалі нищили Україну, посвідчив сам московський фельдмаршал Мініх. В 1735 р. він так писав: „Гетьманщина давнійше могла вислати в поле сто-тисяч козаків. Сього року зібрано тільки 20 тисяч. З того в кримський похід вислано 16 тисяч. По 300 верстах маршу лишило ся їх тільки 12.730, по більшій часті безкінних або з сухоробрими шкапами. Зате Запорожці, котрі що лиш вернули з під татарського підданства*), до-

* По полтавським погромі (1709 р.) Запорожці подали ся в татарську землю, де хан дозволив їм осісти конем коло Олешок над Дніпровим лиманом. Року 1733 Запорожці помирли ся на час з Московщиною й вернули на Запорожжя та помагали Мініхови в поході проти кримських Татар.

бре узброєні й кожний з них прийшов з двома або й трьома добрими кінями.

Якого великого знищення нарobili на Україні ті лінійні й каналні роботи, можемо виміркувати з того, що про ті роботи співано так багато пісень та що ті пісні дожили до наших часів. Ось деякі з них :

У Глухові у городі у всі дзвони дзвонять,
То вже наших козаченьків на лінійю гонять.
У Глухові у городі стрельнули з гармати,
Не по однім козаченьку заплакала мати.
У Глухові у городі стрельнули з рушниці,
Не по однім козаченьку плакали сестриці.
На бистрому на озері геть плавала качка,
Не по однім козаченьку плакала козачка.
Посіяли, поорали, — та нікому жати,
Пішли наші козаченьки лінійю копати.
У Гринькові огонь горить, а в Полтаві димно,
На могилі гетьман стоїть, геть там його видно.
— Допевняй ся, пане гетьман, допевняй ся плати,
— Як не будеш допевнитись, будем утікати.
„Ой, ідіте же, панове, до Петра*), до свата,
„Ой, там буде вам, панове, велика заплата :
„По заступу у рученьки та ще і лопата.“
Сидить козак на могилі, сорочку латає,
Ой, кинув ся до череса, копійки цорт має.
Сидить пугач на убочу, на вітер надув ся,
Іде козак в Україну, на лихо здобув ся.
Іхав козак на лінійю та й вельми надув ся,
Іде козак із лінійю, як лихо зігнув ся.

А друга :

Ой, ви хлопці, прекрасні молодці,
Та де ваші жупани?
— Наші жупани поносили пани,
— Нас забили в кайдани!
Ой, дали хлопцям широкі лопати
Та післали хлопця молодого
Та канали копати.
Ой, понад річкою понад Синюхою
Та терни погоріли —
Гей, вжеж наші, наші сіромахи
Без харчів помарили!
Ой, за річкою та за Синюхою
Та зацвіли ожини —
— Ох, давай, батьку, давай перемену,
— Бо я марно загину!
„Не моя-ж воля, пани молодці,
„Вам перемену давати..
„Гей, ідіть же ви в столицю цариці,
„Та просіте заплати.
Ой, обізвав ся хлопець молоденький
Та у цариці заплати..
Гей, та цариця пожалувала
Та дала хлопцям заплату :
Набили-ж хлопцям на ноги кайдани
Та й дали у руку лопату!
Ох, та післали на легку роботу —
Та на канали копати!
— Покарай, Боже, царя Петра,
— Царицю Катерину,
— Що нас, нещасних сіромах,
— На білий світ пустили.
— Ой, продай же, тату, вороні коні,
— Та викупи мене, хлопця молодого,
— З тяжкої неволі!
„Не буду, сину, коней продавати,
„Не буду тебе, хлопця молодого,
„З неволі викупляти.
— Ой, продай, мила, голубонько сива,
— Та сірії телиці,

*) Петро — царь Петро.

— Ой, визволяй же, мене молодого,
— Із сієї темниці.
„Хочби мала, милий, голубоньку сивий,
„І сорочку продати,
„А таки буду тебе молодого
„З неволі викупляти.

Як Москва нищила Україну рекрутчиною ?

Щоб ще скорше зменшити силу козацтва, але при тім не втратити людей потрібних Москві для війська, став царь рекрутувати Українців до свого московського війська. Як між Москалів взяли молодого хлопця, як він жив між Москалями аж до старости, то хочби навіть вернув коли до дому, вернув змосковщений не тільки мовою, але й духом. Рекрутування Українців до московського війська було безправством, бо царь так умовив ся був з гетьманом Хмельницьким, що Українці мають робити воєнну службу тільки в своїм власнім козацьким війську на Україні. Але сила українських козаків вже була за слаба, щоб цареві заборонити се безправство. З Українцем, що ішов до московського війська, прощала ся родина так, якби він ішов на смерть. Він таки дійсно був для родини навіки пропащий, бо служба в московськiм війську була тоді така довга, як довго салдата носили ноги. Як котрий вернув до дому, то хиба такий, котрий не погиб, лише окалічив і вже негоден був служити. Яка була доля такого старця і його родини, показують пісні нашого народу, яких тут подаємо кілька:

Добре було жити, добре було бути,
Доки не писали хлопців у рекрути.
А тепера комісарі хлопців пописали,
Ой, забрали, спарували, як голуби в парі,
А в п'ятницю рано вранці в рекрути забрали:
Засмутилась Україна, як сонечко в хмарі.
Красне місто, Біла Церков, мальовані шанці,
Туди ішли до прийому наші новобранці.
Красне місто, Біла Церков, мальовані квіти,
Заплакали отець, мати, ще й дрібні діти.
Ой, повезли наших хлопців битими шляхами,
За ними ненька вмиваєть ся дрібними сльозами.
„Лучше було мене, нене, в купелі залити
„Ніж тепера та за мною дрібні сльози лити !

А друга :

Через сад зелений доріжка лежала,
Туди-ж наша судариня* некрут виряжала.
Написали й менували вдвоино сина :
„Хорош, хорош удовин син на воронім коні!“
— Вийди, вийди, дівчинонько, вийди, моя пані !
Ой, не вийшла дівчина, вийшла стара мати :
„Скажи мені, мій синочку, де тебе шукати?“
— Шукай мене, моя мати, на лютім морозі.
— Там будемо, стара мати, зиму зимувати,
— Своєю кровю гарячою море доповняти,
— А жовтими кісточками стещи устеляти !
Іде за ним стара мати і слізно ридає,
Сильно своїх сусід близьких вона проклинає :
„Бодай же ви, сусідоньки, всі разом пропали,
„Як ви свою тайну знали та мні не сказали.
А сказали уже тоді, як руки звязали !
Повязавши білі руки, везуть до Прилуків,
А з Прилуків до Полтави до вічної присяги.
„Присяг царю, присяг Богу, одрік ся від роду,
„Прощай, сину, мій голубе, не думай до дому !“

Ще инша :

Ой, зацвіла калинонька в лузі,
Тепер моя головонька в тузі,
Що всіх хлопців в гусари забрали,
Мене молодого офіцером вписали.

* Париди.

Та дали-ж мені коня вороного
 Та післали попереду війська всього.
 Та звеліли мені серед полку стати
 Та звеліли мені в суремочку грати.
 — Грайте, суремки, суремочки, грайте,
 — Мені молодому жалю не завдавайте!
 — Завдайте жалю-тугу темному лугу,
 — Темному лугу або коню вороному
 — Аніж мені, парню молодому.
 — А не жаль мені у дому нікого,
 — Тільки жаль мені: матуся стара,
 — Матуся стара, сестриця мала,
 — Сестриця мала й жона молода.

З тогож часу походять і сі пісні:

I.

Ой, зза гори зза чорної хмари
 Виступають молоді гусари.
 По крилечкам пани генерали,
 Попереду все бють барабани:
 „Не журіть ся, молоді гусари!“
 — Ой, як же нам не журить ся?!
 — Молодими в гусари забрали,
 — В чужу землю робити післали.
 — Не дають нам ні їсти, ні пити,
 — Заставляють роботу робити,
 — Штихами білий камінь бити.
 — Камінь бити, а рови копати,
 — Киверами землю викидати.

II.

Судариня листи писала,
 По губерніям розсилала,
 Кого у рекрути брати.
 Сидять пани за столом,
 Вони пють і їдять,
 Пишуть, пишуть та радять,
 Кого в салдати віддять.
 Де п'ять, там не брать,
 Де чотири, не велять,
 А де три, там не йти,
 А де два, там нема.
 У вдови один син
 І той пішов під аршин
 І аршина не дійшов,
 А в салдати пішов.
 Іде мати, ридає,
 Усю старшину благає:
 „Ой, старшина моя мила,
 „Випускайте мого сина!
 Обізвав ся одинець,
 Уродливий молодець:
 — „Не плач, мати, не ридай,
 — „Карих очей не теряй.
 — „Тоді то вже ти заплачеш,
 — „Як на муштрі мя побачиш.
 Ой, матери та на жалість,
 А старшині та на радість.
 Пішла мати, плачучи,
 А старшині радощі:
 А чий же то лани
 Позасівали пани?
 А то того одинця,
 Вродливого молодця!

III.

Зажурился соколонько:
 „Бідна-ж, моя головонька.
 „Що я рано з вирю вийшов.
 „Ніде сісти, гнізда звити,
 „Малих дітей розплодити.
 Ще по горах сніги лежать,

По долинах річки течуть,
 А по шляхах маки цвітуть.
 То-ж не маки, то козаки,
 То-ж козаки-новобранці,
 Що забрали в неділеньку
 Вранці-рано до схід сонця.
 Плаче мати у віконця...
 Кличе мати Запорожця:
 „Іди, сину, до домочку,
 „Змию тобі головочку.
 — „Ой, змиє, мати, ти собі...
 — „Мені змиють дрібні дощі.
 — „Розчешуть колючі терни,
 — „Пригладить зелена ліщина,
 — „Пригорне молода дівчина“.

Ось таких пісень з того часу є багато, дуже багато,
 що й не злічити. Їх і тепер ще рекрути співають.

Як Москалі перший раз руйнували Запорозьку Січ?

Український гетьман Іван Мазепа був розумний чоловік. Він знав, що як Україна не скине з себе московського ярма, то козацтво згине, а його недобитки й весь народ будуть московським панам робити панщину. Тому то гетьман Мазепа підготовляв бунт, щоб, як тільки дістане яку поміч, вибити Україну назад на волю. Такої самої думки, що Мазепа, були також Запорожці. Мазепі прийшов на поміч шведський король Карло XII, що саме тоді воював з Росією — Московщиною. Як Мазепа дав на Запороже знати, що Шведи вже прийшли на Україну, вийшло з Січи вісім тисяч Запорожців під командою свого кошового отамана Гордієнка. Всі вони пішли на Україну, щоб пристати до Мазепи й до Шведів. Решта Запорожців збирала ся в Січі, щоб потому також піти проти Москалів. Як лише цар про се довідав ся, вислав три полки, щоб зруйнувати головний город Запорожа, славному Січу. Коли московський генерал Яковлев став перед Січю, тоді не було в Січі Гордієнкового заступника, отамана Петра Сорочинського. Він був тоді на Криму, куди поїхав, аби дістати поміч Орди. Січовики стали боронити ся. Москалі побачили, що Січи штурмом не візьмуть, і рішили взяти її зрадою. Був між Москалями український полковник Галаган, що зрадив Україну і козацтво та пристав до Москалів. Запорожці знали Галагана ще з добрих часів, як він був добрим козаком-Українцем, але не знали, що він запродав ся Москалям. Москалі відступили від Січи та задержали ся так далеко, що Січовики не могли розпізнати, яке то військо. Тоді Галаган прийшов до Січи та сказав, що то отаман Сорочинський привів з Криму Орду на поміч Січовикам. Січовики повірили Галаганови й вийшли з Січи. Вони залізко пізнали, що то не Орда, а московські драгуни. Москалі вдерли ся тоді до Січи, опанували її й закували в кайдани: отамана, що заступав Сорочинського, суддю, 26 курінних отаманів, 2 ченців і чимало козаків і всіх замордували. Котрі козаки не погибли або не попали в московську неволю, утікли. Про се зруйнування Січи в 1709 р. народня пісня співає:

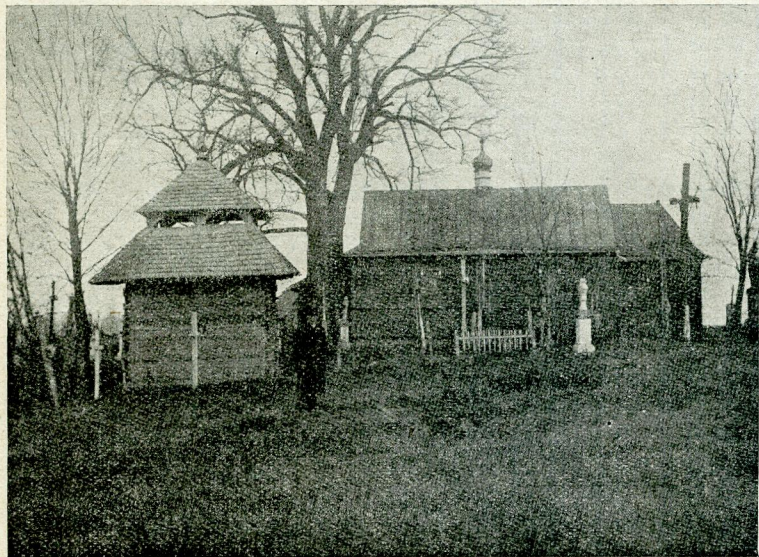
У Києві на риночку
 Піла Москва горілочку.
 Піла-ж вона та гуляла,
 Собі порадоньку мала:
 „Порадимо ся, милі брати,
 Як нам Січи дістати?
 „Пішлемо до Галагана,
 По прилуцького пана;
 „Той у Січи добре знає,
 „Той нам Січи дістане.

У неділю пораненько обманонька стала:
 Виманили козаченьків у чисте поле;
 Виманивши, повязали по два до купочки,
 Вони скликають ся, як сиві голубочки.
 — Казав еси, Галагане, що Москви не має,

— Коли гляну поміж курінами, як мак процвітає.
Уже славні Запорожці невеселі стали,
Облягли їх Москалики всіма сторонами,
Ой, ударив Яковлев з високої бійниці,
Посипались Запорожці, як зимні кислоти.
Та у Січи на базарі загачена гребля.
Ой, як вийшли із Січеньки, оббив Москаль ребра.
Ой, у Січи на базарі побито колючки,
Ідуть наші Запорожці та і без сорочки.
Зашуміли густі лози, ще й круті кручі,
Заплакали Запорожці, та з Січи ідучи.
(Далі буде). *Вячеслав Будзиновський.*

Український концерт в Устелузі над Бугом.

Взірцево сповняють свої завдання українські школи на волинській землі. По урочистім відкритті українських шкіл у Володимирі, Любовні й Матієві наступило такеж відкриття української школи в містечку Устелуг над Бугом дня 11 лютого 1917. Морози в лютім с. р. такі сильні, що ми боялися за успіх урочистости. Але саме дня 11 лютого

Стара українська церква з дзвіницею в Устелузі.

мороз попустив так, що днина виглядала мов весняна. Супроти того від вчасного ранку почав ся живий рух між Володимиром-Волинським і Устелугом: то ряд санок і повозок возив діяльних учасників і гостей урочистости; до останніх належала також значна група дітей української школи у Володимирі. Ще день передтим, не зважаючи на кріпкий мороз, виїхала до Устелуга п. Ірена Волянська, молоденька учителька з Володимира, помагати п. Тосі Парохоняківній, управительці школи в Устелузі, та її товаришці п. Марії Стецьківній улаштувати остаточно концерт і комерс. До полудня були там уже всі стрільці й хор з Січового Коша, веселий, одинокий, сим разом під проводом диригента тов. Володимира Неділки. Пополудні коло год. 3-ої виїхали з Володимира 12 возами посадник міста п. надпоручник Г. Мартинець, з представниками володимирського міщанства, інспектор п. Соколовський, офіцери з окружної команди й ті стрільці з комісаріату, котрих обовязок задержав у Володимирі аж до тої години.

В битком заповненій залі, до якої зійшли ся ще майже всі офіцери, стаціонавані в Устелузі, під проводом свого команданта, майора фон А., й місцева жидівська інтелігенція (з Володимира приїхав з посадником один з найповажніших жидівських представників купецтва) — тут і там несміло блистали мужицькі свити, сірого, „дискретного“ кольору. Дивно було бачити в сім місці, граничній, старій твердині української держави, одним з „червенських городів“ літописі, сей концерт і ще при таким складі публіки.

Піднесла ся куртина й — очам зібраної публіки предстала вила ся на тлі зеленої соснини й смеречини барвна картина-мішаний діточий хор, дівчатка в народніх костюмах — молоді, симпатичні личка. Залунав український національний гимн з десятків дрібненьких уст діточок. Вся публіка встала. Опісля австрійський гимн.

Довго оплескуваний зійшов хор зі сцени, а виступив маленький хлопчик і виголосив промову. Мені не доводило ся ще чути, щоб дитина виголосила промову так інтелігентно, з таким зрозуміннем того, що говорить, і притім з такою діточістю. Маленький бесідник говорив по українськи чистим, приємним голосочком. Привитав гостей на святі відкриття української школи й подякував основникам і покровителям української школи в Устелузі, а особливо сердечо Українським Січовим Стрільцям за те, що оснували сю рідну школу для українських дітей і привозять до неї книжки з образками та зшитки й доглядають школи. Стрільцям і жандармам-Українцям і всім, що розуміли промову маленького бесідника, стали сльози в очах. Відчули значінне її й чужинці (деякі інформували ся про її зміст), бо довго оплескували виступ малого.

Потому діточий хор відспівав „Січовий марш“ (В. Лебедової) і знову виступила на сцену маленька особа — сим разом дівчинка, убрана в народній стрій, — така зовсім маленька, й поважно, помалу, з пісненим наголосом виголосила чудово вірш Шашкевича „Рідна мова“, але то так чудово, що мені зміст Шашкевичевої творчости перший раз у життю припав до серця і вподоби.

Тепер виступив хор з Січового Коша і при фортепьяновім акомпаніяменті стрільця Богдана Крижанівського відспівав могутньо: „Зазвенімо“ й „Чорна ріля ізорана“, викликаючи своєю появою й співом особливо сильне зацікавлення чужої публіки.

Другу часть програми становила Лисенкова „Коза Дереза“, комічна байка-оперетка в 2 відслонях, введена виключно діточими силами. На середині стояла гарна нора лисички з смерекового гилля, в середині інтересно блимала між темною зеленою червона лампадка (а лисичка, знаменито ухарактеризована, була дуже гарна й дуже симпатична та й легко прийшло ся їй удавати перелякану). Всі „звірі“ були дуже добре ухарактеризовані, зайчик, як живий — і втікав чудово, аж гилля в „ліску“ шуміло, рак був увесь червоний і назадгузь ходив постійно, а ведмідь був високий і поважний і стукав сильно та говорив певно. Гарна була байка й усі її з зацікавленням вислухали, як в дійснім театрі.

Тепер виступив стрілецький хор, скріплений пп. учительками, й відспівав щедрівки Степенка.

Знов малий декляматор Василь Ноздрин Плотницький, син дворянина, виголосив „Стрільцьку Січ“ А. Лотоцького й діточий хор відспівав „Смерть у Московщині“ („Стоїть явір над водою“). Стрільцький хор відспівав довгу вязанку стрілецьких пісень, вислуханих публікою серед великої тишини. Живий образ: „Візд України“ закінчив се невисловлено симпатичне свято в однім з червенських городів.

Жовніри зараз перенесли фортепьян до великої залі місцевої каварні, де відбув ся комерс під предсідательством команданта майора, котрий дав ще мадярську музику до диспозиції. Весело було й дуже свобідно. Вп. Пані Гендзінська зі Стрия, жінка районного команданта, чудово відспівала сольо кілька українських пісень, нагороджена бурливими оплесками й сердечними подяками. Стрільцький хор співав, як у Коші, голосно, грімко, свобідно. Сіменович „пускав“ свої все нові дотепи на загальну веселість, а пані учительки зробили всім цікаву несподіванку своїми ніжними куплетами, цікаву особливо для місцевих. Подам два перші 1) про посадника Володимира Волинського і 2) про четаря М. Саєвича:

I. (На ноту: Dort, wo die Ceder schlank die Wolke küsst).

*У магістратським славнім будинку
Сидить без хвилі відпочинку*

*Окружений наче зіздами
Ізраїля спритними синами.*

II. (На ноту: „Стоїть явір над водою“):

*Він не їсть, не спить, не пє,
У вагоні все живе,
На візитах він дрімає...
Хто се? Хто з вас відає?*

Всі відгадали, що се невтомливий четарь У. С. С., котрому завдячували сі гарні хвилі в старім українським городі — й відморожені ноги, руки, вуха з поворотом серед морозної ночі. Але ніхто з нас не жалував трудів, які поніс, навіть др. Л. Мишуга ні, котрий серед ночі повозив одним возом, держачи поводи відмороженими пальцями.

Так відсвяткували ми врохисте відкритте української школи в червенським городі Устелузі над Бугом.* О. Н.

* Дохід з добровільних датків виносить 530 К.

1. *Окопи українських князів в Устелузі.*
2. *Діти в часі перерви на шкільнім подвір'ю.*
3. *Учительки Володимира Волинського виражають свою товарищю Парохоняківну на посаду до Устелуза.*

Помочи для волинських виселенців!

З операційного воєнного терену на Волині багато виселено українського населення, яке в части найшло приміщення в таборах для виселенців у середині Австрії, а в части розміщено його за фронтом на самій Волині.

Звертаємо ся до української суспільности з гарячим прошенем прийти в поміч найнещаснійшим жертвам війни — бездомним, обдертим і голодним дітям і матерям та немічним старцям. Просимо жертвувати чоботи, черевики, ходаки, кафтани, сорочки, штани, спідниці, хустки, шапки, діточу одіж і ин., по можности в здатнім ще до ужитку стані.

Потрібні також грошеві датки. Жертви натурою складати у Відні в льокалі Союзу визволення України, Josefstädterstrasse 79, T. 6, у Львові — в Бюрі культурної помочи для українського населення окупованих країв, Чарнецького 26. Гроші присилати під адресою „Вістника Союзу визв. України“, Wien, VIII, Josefstädterstrasse 79, T. 6.

Окопи українських князів в Устелузі над Бугом - Волинь

Волинь - м. Устелуза над Бугом - Діти в часі перерви в українській школі - 24. X. 16. М. У. Б.

Вол. Вол. 25. IX. 16 М. У. Б. Учителька А. Парохоняківна іде на посаду до Устелуза -

Литовці.

(Продовженне)*.

Поруч з розвитком литовських національно-культурних товариств розвивала ся і литовська преса. Повстав цілий ряд литовських часописей. Видавали їх в більшості литовські товариства, які поруч з тим займали ся і видаванням литовських книжок. В 1910 р. в литовській мові видавало ся 44 періодичних видань. Не зважаючи на те, що в Росії жила головна маса литовського народу, там виходило лише 12 часописей, в Пруссії — 9, в Америці 21 і в Шотландії 2. Відносна слабкість литовської преси в Росії пояснюють ся тим, що до кінця 1904 р. Литовці мали майже так само мало спроможности друкувати щось в литовській мові, як і Українці в своїй рідній мові. Незвичайний, порівнюючи, розвиток литовської преси в Америці показує дуже яскраво, яка величезна маса Литовців мусіла втікати до Америки від московсько-польської господарки на литовській землі.

До російської революції книжки й часописі для російської Литви друкували ся в сусідній Пруссії (в Тільзіті) та звідси тайно перепачковували ся до Росії.

Яка маса литовських видань переносила ся до Росії, можна бачити хочби з того, що за час від 1891 до 1902 р. на пруським кордоні російська поліція заарештувала 174.259 примірників найріжнородніших литовських видань, не числячи тих, які сконфіскували жандарми й поліція в самій країні.

В розвитку литовської преси й видавництв всякого роду пруська Литва грала таким робом туж саму роль для російських Литовців, що Галичина для російських Українців.

Коли світські книжки в литовській мові в межах Росії до 1904 р. були цілком заборонені, друковано молитовники, хоч і в литовській мові, але московським письмом і роздавано їх навіть задурно простому народові, але Литовці рішучо спротивили ся заведенню московського письма й палили книжки, надруковані ним. Боротьба за власне письмо стала одною з важніших основ національної боротьби Литовців і вони осягли своє; в 1904 р. царським указом дозволено Литовцям друкувати книжки латинським або, яким вони собі хочуть, письмом. І щодо сього Литовці можуть бути добрим зразком для Українців, у яких російське правительство стараєть ся відобрати їх національну правопись і замінити її московською правописю.

Більшість литовських часописей, що виходили в Росії, були тижневниками, крім того там виходило кілька місячників і лише один дневник. І щодо сього литовська преса подібна до української, а сю подібність можна пояснити тим, що як в литовським, так і в українським національним життю визначну роль грає селянська маса, що в будень не має спроможности читати. А до тогож, як Литовцям, так і Українцям доводило ся більше приготувляти народ до широкої національно-політичної боротьби ніж брати участь в щоденнім політичним життю деспотичної Росії.

Видаванням литовських книжок займало ся переважно кілька спеціальних видавничих товариств, найбільше з котрих мало до 5000 членів.

Перших початків литовської літератури треба шукати в народніх піснях (dainos), в яких відбила ся і литовська мітологія і історія князівських часів. Перші литовські книжки духовного змісту були надруковані в половині та кінці XVI століття в Кенігсберзі та Вільні. Перші книжки світського змісту з'являють ся в XVIII ст., коли Христіян Дуоналейтис (1714—80) написав оригінальну поему з життя литовського селянства п. з. „Чотири пори року“. Антон Страденіс (1754—1834) писав свої натхнені пісні в щиронароднім тоні, він же є і автором литовського гимну, який Литовці співають і посьогодні. Десятьнадцятий вік був особливо багатим в історії литовської літератури, в сїм часі писали визначні історики Симеон Даукантас, Юрій граф Плятер, єпископ Матіас Волончевський, фільольог проф. кенігсберзького університету Фридрих Курматіс, відомий з своєї

граматики литовської мови та словника, національний поет Веношинський, Барановський, педагог Івінський і т. д.

Але значну частину визначних литовських письменників притягнула до себе польська література; у відношенню до Литовців вона грала ту саму роль, що московська література відносно Українців; Литовці мали також своїх Гоголів, Короленків, Мачтетів, Данилевських і таких інших, що полишили свій народ і стали працювати на користь багатшого сусіда.

Найбільший польський поет А. Міцкевич був не лише родом Литовець; він любив свою вітчизну, як небагато інших. Його кращі твори: „Гражина“, „Конрад Валленрод“ і „Пан Тадеуш“ взяті з литовського життя. Також і деякі інші польські письменники — Богущ, Нарбут, Сирокомля, Крашевський були Литовцями найчистішої крові.

З молодих литовських письменників, що писали в литовській мові й були в тісних зв'язках з народом у своїй творчості, треба зазначити поета Петра Арминаса, публіциста, поета й композитора Вінкентія Кудирка, публіциста Павла Вишинського та фільольога ксьондза Януїса.

Поруч з розвитком новітньої литовської літератури почав помітно розвивати ся і литовський театр. В останніх же часах почало розвивати ся і литовське малярство та різьбарство. З малярів найбільш відомі Змудзіновічіус, Кальнокас, Варнас та Чурліоніс; останнього узнала частина петербурзької преси за геніяльного маляря. З різьбарів та архітектів більш відомі від інших — Римша, Вівульський і Ярошевич. З композиторів відоміші Науяліс і Пйотровський.

Розвиток литовського мистецтва сильно спиняє те, що литовська шляхта спольонізована, а простий народ має мало грошей, щоб набувати твори рідного мистецтва. Подібне-ж явище стрічаємо на жаль і між Українцями.

Новітнє національне відродження литовського народу почало ся в другій половині XIX століття. Скасування кріпацтва в 1861 р. (в сувальській губернії в 1864 р.) та здушення польського повстання в 1863 р. були переломовими пунктами в історії литовського національного відродження. Скасування панщини дало спроможність селянству взяти участь у громадським життю країни, а репресії російського правительства супроти польських дідичів, які брали участь в повстанню 1863 р., зменшили польонізаційні впливи на литовське селянство й дали йому більшу спроможність звернути свої національні сили і проти русифікаторів.

Селянство зробило ся основою національного відродження Литовців. Відокремлена кріпацтвом від впливів польської, а пізнійше і російської шляхти литовська селянська маса заховала в своїх надрах стару народню культуру. Коли після скасування панщини в другій половині XIX століття селянство почало відогравати деяку роль у суспільно-політичнім життю країни, почало ся і литовське національне відродження. З селянства вийшла молода литовська інтелігенція, що не пішла на службу ані до Поляків ані до Москалів, а стала працювати на користь власного народу.

Розвиток національно-політичного руху литовського народу поступав повільно й послідовно наперед, маючи своєю підставою національно-культурне відродження Литовців. Праця молоді литовської інтелігенції між народом зробила ся живійшою, коли в Пруссії в 1883 р. почала виходити перша литовська часопись „Ausra“ (Зоря), присвячена справі національного відродження Литовців. Вона мала величезний вплив на розвиток литовського громадянства. Ся часопись займала ся в першій мірі національно-культурними литовськими справами й се дало спроможність Литовцям найріжнородніших політичних переконань згуртувати ся біля неї. Тут були й литовські радикали й соціалісти й націоналісти й клерикали. Політичні жадання „Зорі“ — „воля преси, право уживання литовської мови в суді, урядах, костелі та школі“ були спільними для всіх Литовців без ріжниць партій.

Відродження литовської преси стрінули ворожо, як Поляки, так і Москалі; цікаво, що останні піднесли проти першої литовської часописі теж саме обвинувачення, яке піз-

*) Пор. ч. 132.

нійше піднесено проти цілої української преси, а саме, що її піддержують Німці.

„Зоря“ видержала цілих три роки боротьби з непереможними обставинами і в 1886 р. її припинено з недостачі матеріальних засобів на дальше її видавання.

Але розвиток литовських видавництв не припиняв ся, а щораз більше поширював ся; видають ся різні литовські книжки, календарі, газети, проклямації, засновують ся тайні гуртки литовських студентів, гімназистів, робітників і селян; розроблюють ся й удосконалюють ся литовська літературна мова, зароджуєть ся литовський театр, з'являєть ся цілий ряд молодих письменників і публіцистів, сходять ся різнородні візди й організують ся литовські політичні партії.

Сі партії, розумієть ся, були тайними та зносили тяжкі переслідування російського правительства, але не зникали, а пересичували ся лише більшою ненавистю до російського правительства.

Треба підчеркнути, що осередком національно-політичного литовського руху була саме сувальська губернія, яку Поляки так хочуть затягнути в межі власної „національної території“. Звідси литовський рух поширив ся на ковенську та віленську губернії й незабаром охопив цілу Литву. Сей рух був загально-народнім і захоплював усі верстви литовського громадянства.

М. Троицький.

(Кінець буде).

Огляд воєнних подій.

Доволі гарна погода і ясні соняшні дні пособляли в минулім тижні на деяких фронтах ширшій бойовій акції і більшим підприємствам патруль та передових відділів. Також діяльність легунів була живіша на всіх фронтах, а тим самим більші втрати в літаках в порівнянні з попередніми тижнями.

На східнім фронті була помітна діяльність патруль передовсім на фронті князя Леопольда Баварського. В останніх днях пробували Росіяне посунути ся вперед вздовж фронту Двини і дійшли дехуді аж до німецьких дротяних забор, звідки їх всюди прогнано. Кожним разом вертали Росіяне з нічим, зоставляючи на побоевищі убитих і ранених. Така сама доля судила ся і нападави Росіян з 12 лютого с. р., що мав місце на захід від Луцька. До більших підприємств належав дворазовий російський напад під Звишином над горішнім Серетом, що покінчив ся для них також безуспішно, не дивлячись на сильну піддержку артилерії. Зате дрібними успіхами покінчили ся для військ центральних держав їх малі наступи на північ від дороги Золочів—Тернопіль, на полудневий захід від Бродів і в околиці ріки Нарайки. Управа російської армії мала в останніх часах визначити генералам Рузскому й Евертови команду північної часті фронту, Брусілову — волинсько-галицького, а Гуркову — команду полудневої часті фронту.

Успіхом більшого значіння можна назвати вдатний наступ німецько-австрійських військ в області Местіканешті, де Росіяне старають ся вже від ряду тижнів пробити ся на Угорщину. Війська центральних держав відібрали тут Росіянам кілька важних височин і вдержали ся на них, не дивлячись на завзяті російські протинаступи. Крім сього здобули 1200 полонених, в тім числі 23 офіцерів, багато скоропалів, метавок мін і иншого воєнного матеріялу. По висказам полонених Росіяне втратили в сих боях 4000—5000 людей. Росіяне наступали в Карпатах ще в кількох точках, одначе їх всюди відкинуто. Зрештою на фронті арх. Йосифа обмежала ся вся бойова діяльність до розвідної служби, а в кількох місцях до боїв артилерії.

На румунських фронтах було майже зовсім спокійно, не числячи нічим незамітних стріч кількох передніх відділів. Зате за фронтом союзних війська направляли поспішно дороги, повалені мости, залізничні шляхи тощо. Окрему увагу присвятили воєнні власти центральних держав відновленню діяльності фабрик і будові нових лазаретів, потреба яких давала ся сильно відчувати. Тепер функціонують бездоганно залізничні поїзди й фабрики, а ціла зайнята область Румунії

покрила ся численними шпиталями і иншими подібними заведеннями.

Живу діяльність проявляли обидва противники на західнім фронті. На увагу заслуговують воєнні події в області Армен-тєр-Аррас і над Анкром та Соммою. Завзяті й численні англійські наступи в різних точках фронту домили ся вже в більшій часті в огні німецької артилерії. Страти Англіїців були всюди значні. Кількома наворотами хотіли англійські курні підсунути ся під німецькі рови, користаючи з ночи або з великих хмар диму. Одначе і сим способом не вдіяли вони нічого, бо Німці витали їх задалегідь градом крісових куль, скоропалами і мінами. На инших частях фронту мали місце тільки незначні випадки малих відділів і патруль. Таким робом англійсько-французька офензива на заході зачинаєть ся, як здаєть ся, тими самими методами, що в минулім році. Чи успіхи її будуть инакші, покаже вже може найблизша будучність.

На італійським фронті більших воєнних підприємств не було, бо бойові лінії лежать там головним чином високо в снігах. В бойовім просторі Гориції і на полудне від неї пощастило ся австро-угорським сотням здобути полонених і дещо воєнного матеріялу. Зрештою, поминувши перестрілки артилерії, ніяких важніших подій не було. Свіжо полонені Італійці жалують ся хором на недостачу поживи і одіжи в їх власних рядах. Дошкульє їм також зимно, до якого вони зовсім не звикли. Тепер задумують покликати в Італії до військової служби 18-літніх.

На македонським фронті була місяцями з обох сторін жива діяльність артилерії і метавок мін. Спроба італійського наступу над Черною в цілі відбиття утрачених в своїм часі позицій зовсім не пощастилася. Натомість війська центральних держав нечаяним наступом против італійських ровів на полудне від височини 1050 здобули не тільки дещо простору для поправи власних ліній, але також понад 100 полонених, в тім числі кількох офіцерів. В Албанії покриті снігом гори і дошкульне зимно спиновало всякі воєнні операції. Тільки один французький полк острілював безцільно доданою йому сильною артилерією долину Корка аж по гірську річку, що лежить від неї на північний захід.

На турецьких фронтах не зайшли ніякі замінні воєнні події.

По урядовій німецькій статистиці в часі від 1 до 15 лютого с. р. затопили німецькі підводні судна 112 кораблів, що мали понад 250.000 тон містоти. В сих цифрах нема ще числа кораблів затоплених торпедами і їх містоти. Невтральні і ворожі центральним державам часописі доносять про численні затоплення різних кораблів німецькими суднами, про які поки-що німецький морський штаб нічого не знає, бо не всі підводні судна змогли вже повідомити його про свою діяльність. Тому число затоплених кораблів значно вище. По невральному обчисленням виносить воно більше ніж пів мільона тон. Тільки одно німецьке підводне судно затопило за добу не менше ніж 52.000 тон. Політично воєнна ситуація наслідком проголошення загостреної боротьби підводними суднами в останнім тижні не вияснила ся. Америка не виступила поки-що з нічим, хоч обидва послы (німецький у Вашингтоні і американський в Берліні) виїхали кожний до своєї держави. На загал настрій в Америці звертаєть ся проти війни. Приклонники мира агітують там завзято проти вмішування Америки у війну. Провід в сій агітації веде бувший державний секретарь Бріян. З другої сторони державний департамент приготуєть ся на можливий вибух війни. Всі американські порти переповнені тепер кораблями, які не рушають ся з місця. Устав зовсім фрахтовий рух. Також європейські невральні не зачали досі свого корабельного руху. Характеристична річ, що в численних випадках моряки і палячі збороняють ся виїздити на море. В державах порозуміння зачинають вже сильно відчувати замкненне морей, а тимсамим повну недостачу довозу. Всюди велика недостача поживи, а в Італії ще й повна недостача вугля. Як бачимо, держави порозуміння хорі на сю саму недугу, якою бажали знищити центральні держави.

І. Н.

Політичний огляд.

Звісно, що держави почвiрного порозумiння рiшучо вiдкинули мирове предложеннє осереднього союзу й заявили, що вестимуть вiйну аж до повного покороення Нiмеччини, розшматкування Австро-Угорщини, викинення Туреччини з Європи. Задержуючи на дальше свої первiснi ненависнi намирi супроти держав осереднього союзу, держави почвiрного порозумiння рахують, що вдасться їм допровадити до того, що з голоду й вичерпання усiх инших засобiв, конечних до ведення вiйни, осереднi держави будуть приневоленi здати ся на ласку й неласку противникiв i, хоча на полях боiв непобiдженi, приймуть такi умови, якi їм держави порозумiння поставлять.

Вiдтяти вiд заморських країн, вiдки можна-б черпати засоби поживи й иншi потрібнi витвори, окруженi з усiх бокiв ворогами, держави осереднього союзу подiбнi до обложеної ворожим вiйськом крiпости. Ворожi вiйська не можуть взяти сеї крiпости силою оружя, хотять покорити її голодом i вичерпаннєм. Розумiсть ся, що на се треба довгого часу, але почвiрне порозумiннє обчислює собі, що саме воно є в можности перетривати довшу вiйну нiж осереднi держави.

Сей рахунок опираєть ся головнo на двох чинниках: Англії i Росії. Англія володiє найбільшими засобами грошевого й рiчевого капiталу, Росія — найбільшою скiлькiстю людей, здатних пiд оружє. Як Англія буде мати запевнений довiз засобiв поживи, а Росія мунiциї, почвiрне порозумiннє може дальше провадити вiйну.

Звісно, що головним доставцем i поживи i мунiциї i инших потрібних до ведення вiйни продуктiв для держав почвiрного порозумiння є Сполученi Держави пiвнiчної Америки. Звісно також, що Америка тiльки формально держить ся неутральности. В самiй рiччi бере живу, хоча тiльки посередню участь у вiйні, доставляючи почвiрному порозумiнню всього, чого потрібно до ведення вiйни.

Годi нинi вже напевно сказати, чи ся помiч Америки почвiрному порозумiнню впливає з дiйсного договору мiж Америкою й Англією, — дуже багато полiтикiв твердить рiшучо, що такий договiр справдi iснує, — чи впливає се тiльки з того положення, що завдяки англійській бльокадi осереднiх держав, завдяки необмеженому пануванню Англії на морі — Америка може доставляти свої продукти тiльки почвiрному порозумiнню, бо осереднi союз вiдгороджений вiд Америки англійськими кораблями. Скорше треба вiрити, що американськi капiталiсти дуже радо доставляли-б усяку военну потріб i осереднiм державам, якби дiстали доступ до берегiв Нiмеччини або Австро-Угорщини.

Сяк чи так — дiйсний стан рiччi такий, що тiльки держави почвiрного порозумiння користають з американських достав, а американськi капiталiсти набивають свої кишени тiльки грiшми почвiрного порозумiння! Сей взаїмний гешетф причинюєть ся безперечно до того, що симпатії Америки звертають ся рiшучо в сторону порозумiння.

На воєнних доставах для почвiрного порозумiння Америки розбагатiла дотепер вже так, що вигiднiйше й кориснiйше було-б для неї, якби вiйна вже скiнчила ся. Через воєннi доставки наплило до Америки нечувано багато грошевого капiталу; Америка стала через се паном грошевого ринку цiлого свiта. Хто в будучинi запотребує гроша, мусiтме шукати його в Америцi. Усi воюючi держави будуть довгий час по вiйні потребувати чужого гроша, щоб вигоїти господарськi рани, нанесенi вiвною. Найдти сей грiш зможуть тiльки в Америцi й тому стануть залежнi вiд грошевого ринку Америки; розумiєть ся, що Америка не занедбає використати сю залежнiсть на свою економiчну користь.

Дальше триваннє вiйни стало ненаручне та шкiдливе з економiчного боку вже й для Америки. Правда, вiйна гонить дальше й ненастанно течiю грошевого капiталу в формi металевої монети й вартiсних паперiв до кас американських промисловцiв i загалом продуцентiв, але зате припинила зовсiм вимiну товарiв з воюючими державами. Наслiдком того Америка виказує тепер великi засоби гроша, але рiвночасно

доскульну недостачу всiх тих родiв товарiв, якi за часiв мiра ввожено з воюючих держав. Надмiр гроша та скупiсть товарiв викликає небувалу дорожню, що спадає важким тягарем на консумуючi верстви Американцiв. Тут лежить причина, що Америка бажає кiнця вiйни, а президент Сполучених Держав Вiльсон зголосив ся на посередника.

Як все та всюди в полiтичнiм життi, так i в сiм випадку головну ролю грають економiчнi інтереси, але сучасна суспiльнiсть ховає їх стидливо пiд покривало високих iдей i високопарних фраз. Тому й Вiльсон у своїх нотах не говорив вiдкрито й щиро. Мусiв би був сказати: вiйна приспорила вже Америцi стiльки грошевого капiталу, що на будуче цiла Европа, її господарка й полiтика буде залежна вiд Америки. Маємо досить! А ви можете вже кiнчити вiйну. З другого боку — вже третiй рiк не дiстасмо з Європи тих товарiв, до яких ми привикли, без яких не можемо обiйти ся — отже кiнчить вже раз до лиха ту вiйну!

Замiсть такої простої й щирої бесiди Вiльсон нагородив цiлу купу дуже гарних, дуже людяних, поступових i демократичних фраз. Говорить ся там i про свободу моря i незалежнiсть народiв, пошануваннє нацiональних i релiгiйних почувань, рiвноправнiсть нацiй, демократичнi принципи, розоруженнє на сушi i морi та вiчнотривалий мир!..

Безперечно все те, що сказав Вiльсон у своїм посланнi до сенату, дуже гарнi й високi рiччi, — але якi-ж вони далекi й недоступнi сучасним капiталiстичним суспiльностям!

Нiчого дивного, що не тiльки воюючi держави не взяли їх собі до серця, але й сам Вiльсон заграв дуже скоро у цiлком иншу трубку!

Супроти того, що почвiрне порозумiннє знехтувало мирове предложеннє осереднього союзу й завзяло ся далi вести вiйну аж до повалення противника в немiч i розсику, осереднiм державам не зостало ся нiчого иншого, як зi свого боку приступити до загострення вiйни всiма можливими способами. Останнi подiї, зокрема доля спроби навязати мировi переговори, переконують нас, що й тепер, в третiй роцi вiйни обидвi воюючi групи мають ще крiнку надiю: побiдити противника.

Почвiрне порозумiннє будує свої надiї на тiй рахубi, що кiнець кiнцiв голод i недостача покориць йому пiд ноги осереднiй союз; осереднiй союз, маючи за собою величезнi успiхи свого оружя, сподiваєть ся таки своїм знаменитим оружєм приневолити противника до занехання дальшої вiйни та прийняття такого мира, який був би корисний осередньому союзови.

Се знамените оружє осереднього союзу — то на сушi нечувано геройськi, справнi й побiдоноснi армiї, на морi — пiдводнi судна!

Дня 31 сiчня 1917 оголосили осереднi держави, що приступають до безоглядної боротьби пiдводними суднами. Довкола європейської сушi визначили на морi границi, котрi замикають з усiх бокiв доступ мореплавцi до побережя держав почвiрного порозумiння. Кождий корабель, що зважить ся виплисти на сю вiдмежовану область, наражуєть ся на се, що його затопить пiдводна торпеда! Сим способом осереднi держави хотять вiдтяти Англію й иншi держави почвiрного порозумiння i вiд неутральних держав i вiд морського получення з союзниками. Як се вдасть ся, то устане довiз засобiв поживи до Англії й довiз мунiциї до Росії — серед таких обставин почвiрне порозумiннє не буде в силi далi воювати!

Англія була перша, що через бльокаду Нiмеччини хотiла виголюдити все населеннє осереднiх держав i при помочи голоду виграти вiйну. На щасте се не вдало ся, бо показало ся, що осереднi держави витворюють ще в себе саме стiльки поживи, скiльки треба, щоб при ошадности й доцiльним роздiлi перетривати злиднi. Тепер Нiмеччина хоче морити голодом Англію. Чи се удасть ся? Як що пiдводнi судна не допустять поживи з неутральних держав до Великої Британії, мусить удати ся.

Пригляньмо ся цифрам. Нiмецькi живи приносять хлiбного збiжа 230 kg на кожду голову, англійськi тiльки 30 kg. Загалом всякого збiжа (на хлiб i на пашу для худоби) Нiмеч-

чина витворює 400 kg річно на голову, Англія 130 kg, бараболь Німеччина 650 kg на голову, Англія 150 kg. Розуміть ся, що такими малими скількостями Англія не в силі ані прокормити населення, ані вигодувати худоби на молоко й м'ясо. Щодо домашніх звірят — отже м'яса на поживу людям — то на 1000 осіб припадає в Німеччині 320 волів і 370 свиней, а в Англії 260 волів і 80 свиней. Дуже важним засобом поживи є цукор. Звісно, що Англія майже не продукує цукрових буряків і увесь цукор спроваджує з заграничі.

Бачимо з сього, що Англія рішучо не є в можливості прокормити себе самої. Вона може перетривати війну тільки тоді, як неутральні держави доставляють їй поживи. Урветь ся ся достава, — до Англії загостить голод і принесе кінець війни!

Те, що сказано про Англію щодо поживи, відноситься до інших держав почв'рного порозуміння дотично інших конче потрібних засобів. Напр. Італія. Ся держава не має свого власного вугля — весь уголь спроваджує з інших держав, передовсім з Англії. І тому ще колись сказав Бісмарк, що союз Італії з Німеччиною тратить цілком на вартости в тім випадку, якби Англія виступила проти Німеччини. Італія не може обійти ся без англійського вугля. Але більше ще: Італія не може обійти ся і без збіжа та хліба, спроваджуваного морем з неутральних держав. Франція не може також удержати ся без чужого вугля. Перед війною побирала вуголь з Німеччини, Англії й Америки — в часі війни тільки з тих двох держав. Підводні судна спиняють довіз угля до Франції, а недостача вугля мусить відбитися некорисно між іншим також на фабрикації оружя, муніції та всяких воєнних знарядів. Про Росію відомо кождому, що без достави оружя й муніції від союзників та Америки Росія негодна провадити війни. Отсе в найзагальніших рисах наслідки, які мусить спроводити на держави порозуміння загострена боротьба підводними суднами.

Одначе ся боротьба несе з собою дуже шкідні наслідки й для неутральних держав. Тут треба розрізнити дві групи: неутральні держави Європи й американські держави. Для неутральних держав Європи найбільшійше буде те, що не дістануть з Англії вугля! Треба тямити, що Англія витворює найбільше вугля між усіма європейськими державами, що своїм углем вона огриває не тільки мешкання зимних скандинавських країв, але вправляє в рух фабрики шливе всіх неутральних держав Європи. Річний вивіз вугля з Англії виносить 70 мільонів тон. — Тих 70 міль. тон нестане тепер, як німецькі підводники не пропустять кораблів через загрожену морську область. Тому всі неутральні держави Європи оголосили протест проти безоглядної боротьби підводними суднами.

Друга група неутральних держав — се Америка. Через боротьбу підводними суднами треба-б було застановити всяку мореплавбу між Америкою й державами почв'рного порозуміння. Всі запаси оружя й муніції, нафабриковані в Америці для почв'рного порозуміння, мільони кілометрів залізничних шин, сотки тисячів автомобілів, літаків і інших фабричних виробів, величезні магазини збіжа, кави, рижу, шкери, оліїв і т. ин. все се приготоване й накопичене в тій цілі, щоб за добрі гроші продати порозумінню, мусіло-б зостати ся в Америці без купця й консумента. А корабельні підприємці мусіли-б з сумом дивити ся, як їхні кораблі, що за час війни приносили їм небувалі доходи, — тепер спочивають в американських пристанях... Чи може се все переболіти душа жадного зиску капіталіста?! Там в Європі ллється кров потоками, смерть справляє страшне живно, народи виснажують ся і винищують ся, марно гинуть здобутки тисячлітньої культури — війна валить, торощить і нищить все довкруги, але від сього не ворухить ся серце капіталіста, він холодно обчислює воєнні зиски! Зате всяка спроба перешкодити йому в тім збагачуванню, хочби ся перешкода була тільки хвилива й мала на цілі власне прискорення кінця війни, вправляє його в неописану лють, він цинить ся зі злости й грозить війною!

„Миротлюбивий“ президент Сполучених Держав Вільсон став явно й відкрито по боці жадних зиску американських

капіталістів. Замість заборонити вивіз з Америки до Англії й сим способом найкорше й найуспішнійше склонити Англію до мирових переговорів — Вільсон загрозив Німеччині війною. Америка зірвала дипломатичні зносини з Німеччиною у відповідь на ноту Німеччини про безоглядну боротьбу підводниками і відрізанне Англії від мореплавби по океані.

Наївні кличуть: де справедливість, де рівноядне трактування обох воюючих сторін? Адже Англія віддавна окружила бльокадою Німеччину й хотіла голодом заморити її! Чому-ж тоді Америка мовчала й досі мовчить супротив Англії?

На сі добродушні питання одна тільки відповідь: інтерес! Грошевий, маєтковий інтерес! Перед тим всевладним паном бліднуть і уступають всі вселюдські, гуманні інтереси, інтереси культури поступу, волі і т. д., а Вільсон скаче, як пан заграє!...

В. Т.

Посмертна згадка.

Петро Огоновський.

Дня 9 лютого у Відні відійшов від нас тихий і невиспущий співробітник українських організацій галицької України — Петро Огоновський, брат обох відомих покійних професорів університету, історика української літератури й українського лінгвіста Омеляна та талановитого правника Олександра. Уродив ся 20 липня 1853 р. в Чагрові, рогагинського повіту, де його батько Михайло був парохом. Школи покінчив у Бережанах, Львові й Відні. Тому, що саме по скінченню середньої школи вмер йому батько, мусів тяжко працювати у Відні в часі університетських студій і тоді набавив ся хвороби, що була причиною слабого здоров'я покійного та його смерті. У Відні брав визначну участь у тов. „Січ“, де був членом виділу, секретарем і головою. „Січ“ була тоді під сильним впливом Драгоманова, а покійний займав ся перепачковуванням книжок через Румунію до Росії. Його приарештовано, а в наслідку того всього галицькі краєві власти довго уважали його „неблагодійним“.

По скінченню філософії став учителем, а від 1885 р. на становищі професора математики й фізики в українській гімназії у Львові пробув повних 25 літ як совісний і справедливий педагог до 1910 р., коли пішов на пенсію. Вислідом його педагогічної праці є уложені ним шкільні підручники: Арифметика, ч. I і II, та Фізика для низшої гімназії й Альгебра, уложена на спілку з д-ром Володимиром Левицьким. Вистарчить узяти в руки попередні українські підручники до математики й фізики й підручники Петра Огоновського, щоб побачити величезний поступ на сім полі та зрозуміти, яку прогалину виповнив покійний своїм вкладом. За його заслуги на полі математики й фізики вибрано його дійсним членом математично-природописно-лікарської секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Крім педагогічної праці брав покійник живу участь у національно-культурнім життю львівської України, в першій мірі повну посвятив й безкорисну довголітню участь у „Просвіті“ яко касієр і контрольор, за що іменовано його в 1892 р. почесним членом. Від 1906 до 1912 р. був головою „Просвіти“ в часі найбільшого розросту агенд сього товариства.

Щирій жаль викликала смерть Петра Огоновського між усіма, що бачили його муравлину працю скрізь там, де ходило про щось творче, будуюче.

Вісти.

Українські представники на авдієнції в цісаря Карла I. Юліана Романчука й д-ра Костя Левицького прийняв дуже ласкаво 15 лютого на авдієнції австрійський цісарь Карло I. Цісарь розвідував ся про національні потреби українського населення Галичини, признав, що поведіння Українців у часі сеї війни було лояльне, на підставі власного досвіду підніс геройське заховання Українських Січових Стрільців і запевнив українських заступників про свою симпатію і про свою зичливість для українського народу.

Авдієнція представників Української Парляментарної Репрезентації в міністра заграничних справ гр. Черніна. Дня 19 с. м. прийняв міністер заграничних справ гр. Чернін депутацію Української Парляментарної Репрезентації, в склад якої входили голова У. П. Р. й віцепрезидент палати послів Романчук, далі парламентарна комісія: послы др. Петрушевич, др. Евген Левицький і др. Трильовський та ще запрошений міністром др. Кость Левицький. Провідник депутації д. Романчук зложив передовсім міністрови іменем У. П. Р., яка перший раз мала нагоду представити ся гр. Чернінови, гра-туляції з причини покликання його в рішаючу для монархії і її народів хвилю на таке трудне й важне становище; після того вручено міністрови коротке про меморія щодо некучих домагань українського народу. В розмові, яка опісля вивязала ся, а в якій пос. др. Трильовський мотивував ще коротко бажаня Українських Січових Стрільців, міністер заявив ся прихильно щодо домаганя безпроволочного скликання делегацій і як їх конечної передумови скликання парламенту, але притім зазначив, що в сій справі правительство пильно заходить ся біля того, щоб усунути трудности, ставлені скликанню палати послів. Так само прихильно заявив ся міністер щодо домаганя в справі визволу українських патріотів з Галичини, а в першій мірі недужого митрополита гр. Шептицького, як і щодо будущего поведення з українськими виселенцями з Волині. Натомісь не хотів міністер заявити ся щодо справи відокремлення Галичини, проти переведення якого в діло У. П. Р. заложила у міністра рішучий протест, як і щодо домаганя поділу Галичини й утворення окремого українського з державою безпосередньо звязаного коронного краю, бо по думці міністра згадані справи не входять в обсяг його компетенції.

„Новое Время“ про відокремленне Галичини. „Новое Время“ в статі про австрійські відносини між иншим пише: „Хоч покійний Франц Йосиф перед смертю особливим рескриптом приказав австрійському правительству дати автономію Галичини, маючи певне на оці необхідність дати нагороду галицьким Полякам за їх вірність, але новий австрійський цісарь Карло не тільки не спішить ся перевести в житте сеї заповіді, а навпаки схиляєть ся щораз більше до переконання, що перевести в діло останню волю свого попередника на австрійським престолі не можливо“.

Відчит про Україну. У Варшаві заходом товариства „Шкільна Опіка“ мав Соїновский відчит про Україну.

„Троянський кінв в рамках великої Росії“. „Neue Zürcher Zeitung“ з 10 лютого містить допис з Парижа п. з. „Франція й питанне Царгороду“, з якої для нас цікавий отсей уступ: „Що торкаєть ся Галичини, її польська часть з Краковом і так припала-б автономній Польщі. А „Малороси“, що заселяють східну Галичину, творили-б свого роду троянського коня в рамках великої Росії. Їх окремішня віра та їх західно-європейські життєві форми були-б у силі розпалити сепаратистичні змагання Малоросів і з них самих зробити власних носителів сепаратистичного руху в полудневій Росії. Се й причина, чому в російських правительственных кругах є опозиція проти можливого прилучення Галичини“.

З культурного життя Холмщини. 10 літ тому назад в городі Холмі заснувало ся „Народно-просвітительное Общество Холмской Руси“, метою якого було нести просвіту темним холмським Українцям у московській, українській і польській мовах. Головою сього „Общества“ і редактором його органу (тижневника „Братская Бесѣда“) був учитель холмської духовної семинарії Михайло Кобрин. „Братская Бесѣда“ видавала ся „на русскомъ й мѣстномъ малорусскомъ языкѣ“. По українськи „русскимъ правописаніємъ“ надруковано пісню „Гей, не дивуйте“, Куліша „Чумацькі діти“, „Катерина“ Шевченка, „М. Кропивницький“, некрольої Вітошинського, видавця „Пісень побожних“ і „Пѣснопѣній Богогласника в 4-х голосной гармонизаціи“ (видані в Ляйпцігу). Статі з історії писав якийсь Вік. Вірші й оповідання місцевою мовою писали Островський, Рішота, Тарас Хрін

і Васько Ткач (псевдонім), автор двох „Збірок“ і книги „Очерки Холмщини и Подляшья“, виданої холмським православним братством. В 1908 р. „Общество“ видало книжку „Завѣты родной старины“, в якій між иншим надруковано вірш невідомого автора „Зрада міста Червена“. В 1909 р. се саме „Общество“ видало „Карты русскаго и православнаго населенія Холмской Руси“, а холмське братство зачало видавати „Народныя пѣсни Холмской Руси“ з друкованого збірника Батюшкова й недрукованого збірника Луки Сподинюка. Композитор Вітошинський збрав ся видати повну службу Божу „уніатскимъ напѣвомъ“, а також увесь весільний ритуал, для чого збирав матеріал. Васько Ткач записав коло сотки підляських пісень, які друкували ся в етнографічним петербурзьким журналі „Живая Старина“. Я свій збірник пісень білгорайського повіту відіслав холмському братству; в нагороду за се одержав безплатно „Очерки Холмщини и Подляшья“. Полонений Українець-Холмщак *М.М.*

Українські школи в таборах полонених. В таборі полонених в З. в Німеччині вже другий рік існує народня школа імени Бориса Грінченка. Дотепер ся школа мала чотири класи. Але обставини, які сприяли розвиткови науки в школі, примусили число клас побільшити, а науку — розширити. Тепер школа має аж шість клас і одну підготовчу. Наука в шестикласовій народній школі, а також у підготовчій класі розпочала ся 20 січня 1917 р. В кожній класі провадить ся така наука: В підготовчій класі: грамота, рахунки, читанне, писанне й спів. У першій класі: українська мова, рахунки, географія, історія України, читанне й спів. У другій класі: українська мова, історія України, рахунки, природознавство, географія й спів. У третій класі: українська мова, рахунки, географія, всевітня історія, природознавство й спів. У четвртій класі: українська мова, рахунки, географія, природознавство, всевітня історія, геометрія й спів. У пятій класі: українська мова, рахунки, географія України, всевітня історія, історія України, фізика, геометрія, природознавство й спів. У шостій класі: українська мова, рахунки, географія України, історія України, всевітня історія, природознавство, геометрія, фізика й спів. Крім сеї шестикласової народної школи в таборі відкрила ся 20 січня сього року ще міська (геродська) школа імени Бориса Грінченка. Міську школу складають учні, що скінчили бувшу чотирокласову народню школу, а також і ті земляки, що мають відповідні знання для міської школи. Наука в сій школі провадить ся така: історія української літератури, теорія словесности, географія України, історія культури, мінералогія, ботаніка, хемія, землімерство, сільське господарство й німецька мова. Крім того, як при народній школі, так і при міській перед обідом після зайнять у школах відбуваєть ся курс гимнастики (необовязковий предмет). Усіх учнів у обох школах понад 360.

Провадять науку в народній і міській школах 24 полонених учителів. Школами завідує директор із полонених учителів. У кожній класі є господарь. Школи наскрізь громадські. Наука ведеть ся по правилам новітнього педагогічного виховання й методичного навчання. Наглядає за шкільною наукою „Шкільна комісія“. Наука ведеть ся щоденно від восьмої години ранку до полудня.

Рух у бібліотеках табору 3. в Німеччині. У першій тижні січня с. р. визичено з загальної бібліотеки 594 книжки, відано 322 книжки. З бібліотеки Національної Секції визичено 15 книжок, з бібліотеки Соціальної Секції 14 книжок, з шкільної бібліотеки 147 книжок, з учительської бібліотеки 226 книжок, із агрономічної бібліотеки 59 книжок. Разом визичено 1066 книжок. У поодиноких бібліотеках числило ся в січні записаних книжок: у загальній 1711, шкільній, 1233, в учительській 621, агрономічній 220, видавничій 320, соціальної 300, драматично-музичній 199, Національної Секції 80, Історично-Матер. Гуртка 39, разом 4724. Поза тим були ще: бібліотека чужомовна „Просв. Виділу“, збірка книжок для робітничих команд і підручна бібліотека.

З листів полонених. Один інтелігентний полонений пише нам з Угорщини: „Шановному Союзови визволення України. Письмо з дня 26 грудня одержав отсе недавно. Широ дякую за привітання на Новий Рік. До речі, сьогодні й Новий Рік. Від усієї широкої душі бажаю, щоб молодий рік приніс Українцям по обох боках бойової лінії так довго мріяні й з таким завзяттям оборонювані культурно-національні автономні основи. З Новим Роком! З новим щастем! Нехай 1917 рік буде справді новим для всіх національностей, що заселяють Росію.

Книжки, вислані в жовтні чи падолисті, я одержав. Ними зачитують ся мої товариші до дір. Також стали мені в пригоді статі з „Українische Nachrichten“ та брошурка мого земляка С. Єфремова. Я використав їх як матеріал до кількох рефератів про український рух в Росії, які я прочитав перед моїми тутешніми приятелями-Німцями. Дивно, як мало знають про Україну навіть інтелігентні Німці-чужинці. Будьте ласкаві, присилайте „Українische Nachrichten“ та всякі німецькі книжки по українському питанню. Хотів би по мірі сил заспокоїти розбуджену у моїх німецьких знайомих цікавість до української справи. Коли можна, то я просив би вислати мені деякі видання про Україну, що вийшли в Швейцарії на французькій мові, також видання загалом про національну справу в Росії. Коли Союз має в себе такі книжки на французькій мові, то я дуже прошу їх надіслати. З Новим Роком! З новим щастем на боротьбу за справедливе діло! (Підпис).

— Високоповажані Пани! Сповіщаю Вас, що книжки, котрі я випишував для полонених Москалів, ми одержали й за них Москалі дуже широко дякують Вам, також цікавлять ся листками „Солдатекая Памятка“ й кажуть „Ето ещо будет, ето все правда“. Вітаю Вас (Підпис).

— Широ Вам дякую за Ваші книжки й часописи, яких я досі не читав на своїй рідній українській мові, бо не знав, звідки узяла ся наша нація, до сеї години, тому що в Росії читав на своїй рідній мові тільки побрехеньки, й так думав, що то тільки сміють ся з нашої рідної мови. А тепер? Я тепер знаю, що наша нація і наша рідна українська мова існує на світі й існувала віддавна (Підпис).

— Я, полонений, посилаю Вам 2 К 40 сот. грошей, за які прошу прислати мені календарь Союза в. У. на 1917 р., про який Ви згадували в часописі ще перед новим роком. І дуже прошу, як тільки буде се можливо з Вашої сторони, прислати мені адресу литовської часописи, бо-ж тут з нами на роботах є полонені Литвини, які нераз завидують нам, Українцям, бачучи в наших руках часопись на рідній мові, яку ми часто одержуєм з табору полонених Ф., як „Розвага“ „Розвіт“, але на жаль не знають, де можна було-б дістати книжок або часописей також на своїй рідній мові (Підпис).

Петербурзька конференція. Шведські часописи довідують ся з певного джерела про петербурзьку конференцію між иншим, що за дальшу фінансову поміч Англія домагаєть ся від Росії контролі з боку англійських агентів над ужиттям грошей, зміни внутрішньої політики Росії відповідно до англійських бажань і обсади міродатних урядових місць особами, симпатичними для англійського правительства.

Полтавський губернатор просить поради. „Русское Слово“ доносить, що полтавський губернатор предложив у грудні м. р. окреме звідомлення до міністерства внутрішніх справ в українській справі. Губернатор доносив між иншим про ухвалу мигородського земства, заведенне української мови в народніх школах і просив о інструкцію, чи має протестувати проти тої ухвали, й постарати ся, щоб її не обговорювано на полтавським губернським земським зібранню.

Алексінського викидають з порядних часописей. В однім з попередніх чисел „Вістника“ подали ми про виключенне відомого літературного денунціатора, бувшого посла до Думи Алексінського, з товариства російських журналістів. Тепер подають російські часописи про примусове уступленне сього

панка з співробітника часописи „Призывъ“. Ся часопись видаєть ся спільними силами російських соціальних демократів і революціонерів в Парижі. Редакція часописи заявила п. Алексінському, що вона уважає його співробітництво в часописі „Русская Воля“ в Петербурзі цілком недопустимим і пропонує йому залишити співробітництво в ній або вийти з редакції „Призыва“. Алексінський відмовив ся перестати співробітничати в „Русскій Волі“ й тому був примушений виступити з складу редакції „Призыва“. — Кажуть, що часопись „Русская Воля“ видаєть ся при матеріальній помочи російського правительства; організував се підприємство міністер внутрішніх справ Протопопов, а його цілю є приднати робітничі маси в Росії до правительственной военной політики.

Бібліографія.

Др. Евген Левицький. Osteuropäische Probleme und der Krieg (Східно-європейські питання і війна). Дві статі. Берлін, 1916. Стор. 30. У брошурі входить крім статі, що дала заголовок цілій брошурі, ще друга статя „Великопольські сніги й правда про польське питання“.

Французька преса за два роки війни про український рух.

IV.

Journal de Genève (16. II.) помістив більшу прихильну нам статю одного дідича Поляка з Росії, як се зазначає редакція, в надії, що практика Росіян в Галичині стане яснійша після сих інформацій. Статя носить заголовок: „Росіяне в Галичині“ й на підставі цілого ряду фактів з російської та польської преси знаменито освітлює брутальне відношення Росіян до місцевого українського населення. Автор розповідає про порядки гр. Бобрінського й еп. Евлогія з метою русифікації краю. „Організують завжди під бачним наглядом козаків „плебісцит“, де селяне мусять вибирати між релігією, якої уживали від 300 літ, і православем“. 20 тисяч австрійських урядників без зайняття в чорній біді. Їх місяця зайняли Росіяне з центральних губерній, що навіть не знають місцевої мови. Посол націоналіст Чіхачов вимагає колонізувати Галичину селянами Великоросами та вже чекають на 300 тисяч московських колоністів“. Далі автор подає силу документальних прикладів переслідувань Українців, таких красномовних, що редакція при всім довірі до свого співробітника мусить додати уступ, де заявляє, що піддає статю до дискусії. На сюж тему ще 5 лютого в Gazette de Lausanne Росіянка пані Марія Партсевска помістила статю п. з. „Росіяне та Славяне“. Спершу авторка говорить про польсько-російські симпатії на початку війни й далі додає: „Ми маємо такі самі симпатії для славянського народу, який разом з Поляками заселює Галичину. В Росії на півдні є край, мешканці якого звуть його Україною, а себе Українцями (Oukraïntzi). Офіційно се Малоросія й Малороси. Частину свого народу, що живе по той бік кордону, охрещено Русинами, подібно, як в Росії назвали Польщу „Привислянським Краєм“. Споконвіку Українці були православні. Лише в Австрії, коли не стало сили опирати ся католицизмови, вони поробили ся уніятами. Після зайняття Галичини Росіянами вони масово почали переходити на православє, так, як в Росії, де католики стали уніятами, щоб не попасти у православє, й повернули ся масово після революції наново до католицизму. Одна причина, один наслідок. Звичайно, коли один народ завойовує инший, його аристократія й освічена верства покидають свою народність і релігію, щоб стати членами пануючої нації. Є Українці, що по один бік границі уважають себе Москалями, по другий Поляками, але се не змінє ні в чім дійсного стану справи. Українці Росії, так само, як Галичини, не почувують себе ані Москалями, ані Поляками, вони хочуть зістати ся тим, чим є. Як війна скінчить ся, сі три народи славянської крові не складуть рук. Вони матимуть перед собою велике спільне завдання, в якому автономія займає лише частинку,

Купуйте Памяткову Книжку Союзу визволення України — 500 стор. друку. Календарь на 1917 р. 103 ілюстрацій.

Ціна 2.50 К., для австрійських вояків і полонених-земляків 2 К. На пересилку долучати в обох разях 30 сот.
Оправлений примірник о 1 кор. 20 сот. дорожше. Замовляти в адміністрації нашої часописи.

й се діло довершить ся. Біг води не може змінити свого напрямку, ані зістати ся нерухомим, він завжди поступатиме вперед. Я переказав навмисно дещо більше з сеї статі як приклад дуже й дуже нечисленних голосів російських публіцистів, що розглядають національні питання й забирають голос у французькій пресі в обороні покривджених.

La Liberté (Fribourg, 25. II.) містить дуже порядну статтю п. з. „Обіцянки й дійсність“ пера відомого політика д. Е. Ся замітка обговорює національне питання в Росії у звязку з маніфестом в. кн. Миколи. Автор цікаво порівнює переслідування іногородців у Росії з тим, що мають недержавні нації в Австрії. Замітимо, — пише д. Е., — що ні один край, зеднаний з Росією, не має національного представництва, ні шкіл, жадних слідів якої будь автономії (з виїмкою Фінляндії, від якої її відбирають), а в Австрії кожний народ (край, Ред.) має свій сойм, свої автономічні інституції, освіту на власній мові. Українська мова, яка має чудову літературу, заборонена в школах в Росії й переслідується ся. Далі автор згадує за арешт проф. М. Грушевського, заслання з України подільського еп. Парфенія, український погром при помочи російської чорної сотні в Києві 26 лютого 1914 р. і т. д. Кінчає так: «Лишають обіцянки для народів Австрії й дійсність для російських іногородців, до яких по братньому приєднають Поляків і Українців з Галичини, певно, щоб показати свободу, яка чекає їх від „правдивих Росіян“».

Остання серйозна стаття сього місяця появилася 27 лютого за підписом Ірини Давуан (Irenie Davoine) в найближчій паризькій газеті Journal de Débats. Стаття має заголовок „Висунена наперед позиція німецької колонізації. Національності на Буковині“. Як видно з теми, авторка розглядає в мішанині рас німецький вплив на культуру й розвиток краю. Фейлетон на яких 400 рядків друку, написаний з знанням питання і в досить незалежнім тоні. Спершу подасть ся історично-культурний нарис Буковини й деякі статистичні дані про всі народи, що тут живуть. Пояснює роллю німецької культури й мови в боротьбі рас. Досить влучно пояснює ненормально сильний вплив Поляків на політику, яких є лише 4 тисячі правдивих на всіх 24.000 мешканців, що записали ся походженням до польської нації. Про наш народ пише: „Між усіма народами на Буковині чисельну перевагу мають Українці (269.000), що заселяють головню північну й західну частину Буковини та яких багато надійшло з Галичини по анексії краю. Русини або Малороси називають себе ще Українцями, бо належать дійсно до тоїж раси, що мешканці російської провінції України. Їх мова близька до московської, однак є дуже багатим славянським наріччям (idiome), яке дало надзвичайно цікаву народню літературу; народні звичаї зберегли всю свою оригінальну поезію й дивують багатством символічних обичаїв. Їх народня музика в своїй сильній і оригінальній меланхолії особливо інтересна. Українська аристократія й буржуазія держить ся в Чернівцях компактною масою, працюючи й інтелігентною, через що зуміла відвоювати собі в політиці впливове місце“. При кінці статі авторка констатує, що всеж „дійсними господарями краю являють ся Жиди“. Румунам пророкує велику будучину, коли схочуть спинити напір Німців на схід. Щодо Поляків і Українців—вагаєть ся ще пророкувати, яка чекає їх доля. Сю статтю передрукувала часопись Journal des Balkans (27. III.) з Букарешту.

Евген Багачинський.

Виходить що дня рано. **Діло.** Видає: Вид.Спіл., „Діло“.

Редакція й Адміністрація: Львів, Ринок, ч. 10. —
Експедиція: вул. Руська, ч. 1.

Начальний редактор: др. Василь Панейко.

Передплата

	в Австро-Угорщині,	за границею.	у Львові
місячно	2.70 К	2.40 К
чвертьрічно	8.— ”	7.— ”
піврічно	16.— ”	22 К	14.— ”
цілорічно	32.— ”	44 ”	28.— ”

Зміна адреси 50 сот. Ціна примірника у Львові 10 сот., поза Львовом 12 сот., на зайнятих територіях 5 коп.

„СВОБОДА“.

Ілюстрована політична, просвітна й господарська часопись.

Виходить що тижня в суботу.

Редагує др. Степан Баран.

Передплата: в Австро-Угорщині річно 8 К, піврічно 4 К, чвертьрічно 2 К. За границею річно: в Німеччині 6 марок, у Росії 5 рублів, в Америці 3 долари.

Адреса Редакції й Адміністрації:

Свобода, Львів, Ринок, ч. 10, II. пов.

Українське Слово.

Політична, економічно-суспільна
й літературна часопись

ВИХОДИТЬ ЩО ДНЯ РАНО КРИМ ПОНЕДІЛКА

Видає й відповідає за редакцію: др. Сидір Голубович.

Адреса редакції, адміністрації й експедиції:

Львів, Руська, 3.

Умови передплати:

У Львові:	У краю і державі:
На рік К 24.—	На рік К 32.—
На півроку „ 12.—	На півроку „ 16.—
На чверть року „ 6.—	На чверть року „ 8.—
На місяць „ 2.40	На місяць „ 2.70

Ціна примірника 10 сот., поза Львовом 12 с.

Наших читачів і прихильників просимо подати нам адреси книгарень, трафік і поодиноких осіб, що взяли б в розпродаж наші видання.

Відповідає за редакцію: Микола Троцький.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.